

Knygotyra
2024, vol. 82, pp. 170–205

ISSN 0204–2061 eISSN 2345-0053
DOI: <https://doi.org/10.15388/Knygotyra.2024.82.7>

PERIODINIŲ LEIDINIŲ STATISTIKA BALTIJOS ŠALYSE: DUOMENŲ ŠALTINIAI IR RINKINIAI

Nijolė Bliūdžiuvienė

Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Knygotyros,
mediotyros ir leidybos tyrimų katedra
Universiteto g. 3, LT-01513 Vilnius, Lietuva
El. paštas nijole.bliudziuviene@kf.vu.lt

Santrauka. *Leidyba yra svarbi ir reikšminga kultūros, kūrybos ir ekonomikos sektoriaus dalis. Jos tyrimui, vertinimui ir prognozavimui reikalingi pagrįsti, patikimi, tiksūs, nuoseklūs, palyginami statistiniai duomenys. Atsižvelgiant į periodinių leidinių statistikos tyrimų stoką ir leidybos statistikos aktualumą bei tai, kad Baltijos šalyse leidybos statistikos duomenis renka to paties lygmens institucijos, keliama problema, ar nacionalinės bibliotekos taikomas rekomendacinių ir teisinių dokumentų pamatas bei duomenų rinkimo metodologija gali užtikrinti duomenų pagrįstumą, patikimumą, išsamumą ir palyginamumą. Šio straipsnio tikslas – išnagrinti ir palyginti Baltijos šalių periodinių leidinių statistikos duomenų rinkimo praktikas. Tyrimo objektu pasirinkti Lietuvos, Latvijos ir Estijos leidybos statistikos teisinis pamatas bei 2022 m. leidybos statistikos išteklių ir oficialiosios statistikos duomenų rinkiniai. Tokių duomenų rinkimo ir apskaitos gairėmis galima laikyti UNESCO rekomendacijas bei Tarptautinės standartizacijos organizacijos standartus. Teisinis leidybos statistikos pamatas – privalomojo egzemplioriaus teisės aktai, kurie turi užtikrinti statistikos duomenų šaltinius. Nepaisant to, kad leidybos statistikos duomenis renka nacionalinės bibliotekos ir visose šalyse statistikos duomenų šaltiniu yra privalomieji*

Received: 2024 02 04. Accepted: 2024 04 05.

Copyright © 2024 Nijolė Bliūdžiuvienė. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access journal distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Licence, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

egzemplioriai, vis dėlto statistikos duomenų rinkiniai nėra tapatūs, šalys pasirenka, kokius duomenis rinkti, pagal kokius kriterijus ir kokia forma juos pateikti. Svarbu pabrėžti, kad leidybos industrijos duomenys statistikos rinkiniuose nepateikiami, nors jų rinkimo gairės ir pateikimo svarba akcentuojama tarptautiniuose rekomendaciniuose ir norminiuose dokumentuose. Statistinius duomenis apie e. periodinius leidinius pateikia tik Estija. Baltijos šalių nacionalinės bibliotekos yra oficialiosios statistikos rengėjos, todėl šalių statistikos institucijoms yra teikiami apibendrinti periodinių leidinių leidybos statistikos duomenys, tai atveria naujas technologines duomenų analizės ir naujų duomenų integravimo galimybes. Laikraščių ir žurnalų statistinių duomenų rinkiniai gali būti palyginami tik pagal kelis pagrindinius kriterijus, nes šalys yra pasirinkusios skirtingus statistinių duomenų pateikimo požymius, kurių pagrindiniai – įvairuojantis laikraščių ir žurnalų priskyrimas kategorijoms ir periodiškumo ypatumai.

Reikšminiai žodžiai: *periodinių leidinių statistika, leidybos statistikos duomenys, leidybos statistika, laikraštis, žurnalas, periodinis leidinys, serialinis leidinys, privalomasis egzempliorius, leidybos industrija.*

Statistics of Periodicals in the Baltic States: Data Sources and Collections

Summary. *Publishing is a significant part of the cultural, creative, and economic sectors. Its research, assessment, and forecasting require grounded, reliable, accurate, consistent, and comparable statistical data. Considering the lack of research in periodicals statistics and the relevance of publishing statistics, as well as the fact that in the Baltic countries, publishing statistics data are collected by institutions at the same level, the problem arises whether the national libraries' applied foundational recommendations and legal documents, as well as data collection methodology, can ensure data validity, reliability, comprehensiveness, and comparability. This article aims to examine and compare the data collection practices of periodical statistics in the Baltic States. The research object includes the legal foundation of publishing statistics in Lithuania, Latvia, and Estonia, as well as the 2022 publishing statistics resources and official statistics data collections. UNESCO recommendations and International Organization for Standardization standards can be considered guidelines for such data collection and accounting. The legal foundation of*

publishing statistics consists of legal deposit laws, which must ensure the sources of statistical data. Even though publishing statistics data are collected by national libraries and the source of statistical data in all countries is legal deposits, the statistical data collections are not identical. Countries choose which data to collect, what criteria to apply, and in what form to present them. It is important to emphasize that data on the publishing industry are not presented in statistical collections, although their collection guidelines and presentation importance are highlighted in international recommendations and normative documents. Statistical data on electronic periodicals are provided only by Estonia. National libraries in the Baltic States are official statistics compilers, so summarized publishing statistics data are provided to national statistics institutions, opening new technological possibilities for data analysis and integration of new data. The collections of statistical data on newspapers and magazines can only be compared according to a few main criteria, as countries have chosen different statistical data presentation features, the main ones being the varying categorization and periodicity characteristics of newspapers and magazines.

Keywords: *periodical statistics, publishing statistics data, publishing statistics, newspaper, magazine, periodical, serial publication, legal deposit, publishing industry.*

ĮVADAS

Leidyba yra kultūros, kūrybos ir ekonomikos sektorius. Leidybą kaip kultūros ir kūrybos sritį apibūdina turinys, kaip ekonomikos – visi finansams imlūs leidybos procesai ir pajamos. Šiems abiem sektoriams svarbu turėti tikslus ir patikimus statistikos duomenis, kurie galėtų būti ne tik esamos situacijos, bet ir tolesnės raidos prognozavimo priemonė. Kaip pažymi Miha Kovačas, leidyba yra ir kultūros, ir ekonomikos sektorius, tad tikslūs duomenys svarbūs abiejų sektorių dalyviams¹.

Savo ruožtu Pasaulinės intelektinės nuosavybės organizacijos (toliau – PINO) ataskaitoje pabrėžiama, kad būtina pateikti statistinius duomenis apie

1 KOVAČ, Miha; PHILLIPS, Angus; van der WEEL, Adriaan; WISCHENBART, Rüdiger. Book Statistics: What are they good for? *Logos*, 2017, vol. 28, nr. 4, p. 7–17 [žiūrėta 2023 m. gruodžio 16 d.]. Prieiga per internetą: <<https://doi.org/10.1163/1878-4712-11112137>>.

leidybos industrijos pajamas ir išleistų leidinių pavadinimų skaičių². PINO siekia pasauliniu mastu kaupti nuoseklius ir palyginamus duomenis apie kūrybos ekonomiką, kad politikos formuotojai galėtų stebėti leidybos sektoriaus rezultatus visose šalyse tam tikrais laikotarpiais.

Knygų ir periodinių leidinių leidybos statistikos svarbos ir jos standartizuotų duomenų surinkimo, siekiant ne tik patikimumo, bet ir galimybės palyginti leidybos duomenis tarp šalių, klausimus sprendė tarptautinės organizacijos. XX a. 9-ajame dešimtmetyje laikraščių ir periodinių leidinių leidybos ir platinimo statistikos standartizavimo rekomendacijas paskelbė UNESCO³. Šių rekomendacijų pagrindu 1991 m. Tarptautinė standartizacijos organizacija (toliau – ISO) parengė ir išleido pirmąją standarto, skirtą knygų, laikraščių, periodinių leidinių ir elektroninių leidinių leidybos ir platinimo statistikai, laidą, šiuo metu galioja 1998 m. versija⁴.

Tikslinga būtų aptarti kai kuriuos terminijos klausimus, nes galima pastebėti įvairuojančią sąvokų vartoseną. Jeigu pažvelgtume į tarptautinio serialinio leidinio numerio standartą⁵, pamatytume, kad jame kaip apibendrinanti vartojama sąvoka *tęstinis išteklius*⁶ (angl. *continuing resource*), kuri apima serialinius leidinius ir atnaujinamuosius tęstinius išteklius (angl. *ongoing integrating resource*). Standarto pateikiamose apibrėžtyse *serialiniams leidiniams* priskiriami laikraščiai, periodiniai leidiniai, žurnalai, moksliniai žurnalai, konferencijų me-

- 2 *The Global Publishing Industry in 2022*. WIPO, 2023, p. 29 [žiūrėta 2023 m. lapkričio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-1064-2023-2-en-the-global-publishing-industry-in-2022.pdf>>.
- 3 *Revised Recommendation concerning the International Standardization of Statistics on the Production and Distribution of Books, Newspapers and Periodicals in Records of the General Conference, 23rd session, Sofia, 8 October to 9 November 1985, v. 1: Resolutions*. Paris: UNESCO, 1986. 142 p. [žiūrėta 2023 m. lapkričio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000068427.page=132>>.
- 4 LIETUVOS STANDARTAS. *Informacija ir dokumentavimas. Statistiniai duomenys apie išleistas knygas, laikraščius, periodinius ir elektroninius leidinius bei jų platinimą* (tapatus ISO 9707:2008). [Vilnius]: Lietuvos standartizacijos departamentas, 2011, LST ISO 9707:2011. 18 p.
- 5 INTERNATIONAL STANDARD. *Information and documentation – International standard serial number (ISSN)*. International Organization for Standardization, ISO 3297:2022 [žiūrėta 2023 m. gruodžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.iso.org/standard/84536.html>>.
- 6 Sąvokoms įvardyti remtasi standarto lietuviškąja versija. LIETUVOS STANDARTAS. *Informacija ir dokumentavimas. Tarptautinis standartinis serialinio leidinio numeris (ISSN)* (tapatus ISO 3297:2022). Lietuvos standartizacijos departamentas, 2023, LST ISO 3297:2022 [žiūrėta 2023 m. gruodžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://aleph.library.lt/>>.

džiaga, monografinių leidinių serijos, metinės ar kitokios periodinės ataskaitos. Laikraščio apibrėžtis nepateikiama, o žurnalas (angl. *journal*) yra tam tikru periodiškumu leidžiamas periodinis leidinys, skirtas pateikti ir platinti tam tikros mokslo ar profesinės srities originalių mokslinių tyrimų rezultatams. Žurnalo, skirto plačiam visuomenei (angl. *magazine*), apibrėžtis taip pat nepateikiama. Nors toks leidinių tipas minimas, kai rašoma apie standarto aprėptį.

Periodiniu leidiniu (angl. *periodical*) standarte laikomas serialinis leidinys, kuriam būdinga pateikiamo turinio ir autorių įvairovė. Serialinio leidinio (angl. *serial*) svarbiausias bruožas yra tai, kad jis nepriklausomai nuo laikmenos leidžiamas tam tikra seka, paprastai su numeraciniu ar chronologinės sekos žymėjimu ir numatomas leisti neribotą laiką bet kokių periodiškumu. Tačiau leidybos ir platinimo statistikos tarptautinio standarto lietuviškojoje versijoje periodinis leidinys apibrėžiamas kaip serialinis leidinys ir nurodoma, kad ši sąvoka neapima laikraščių⁷. Laikraštis apibrėžiamas kaip „serialinis leidinys, kuriame skelbiamos žinios apie einamuosius specialios ar bendros svarbos įvykius, kurio atskiros dalys registruojamos chronologine tvarka arba numeruojamos ir kuris paprastai išleidžiamas mažiausiai kartą per savaitę“⁸. Taigi, laikantis abiejų standartų, tiek laikraštis, tiek periodinis leidinys yra serialinis leidinys, tačiau laikraštis nėra periodinis leidinys.

Jau minėtose UNESCO rekomendacijose vartojama periodinio leidinio sąvoka, įskaitant laikraščius ir plačiam visuomenei skirtus bei specialiuosius žurnalus. Lietuviškos terminijos ir mokslo ištekliuose taip pat įprastesnė periodinių leidinių, įskaitant laikraščius, sąvoka. Tokios vartosenos praktikos bus laikomasi ir šiame straipsnyje.

Leidinių statistikos klausimai domina visuomenę nuo tada, kai leidyba įgavo vis didesnę poligrafinę pagreitį; su kiekvienais metais ir šimtmečiais buvo suvokta, kad būtina leidybos duomenų apskaita ir statistika. Spaudos mastus rodė nacionalinės bibliografijos, o spaudos statistika pateikė apibendrintus leidybos duomenis. Apie spaudos statistikos tyrimus Lietuvoje, spaudos statistikos dabartinę būklę ir galimus ar esamus pokyčius buvo skelbta

7 Periodinis leidinys. Iš *LST ISO 9707:2011 Informacija ir dokumentavimas. Statistiniai duomenys apie išleistas knygas, laikraščius, periodinius ir elektroninius leidinius bei jų platinimą* (tapatus ISO 9707:2008) [žiūrėta 2023 m. gruodžio 14 d.]. Standartų terminų bazė, 2023. Prieiga per internetą: <<https://lzd.lrv.lt/lt/standartu-terminu-baze/>>.

8 Laikraštis. Iš *LST ISO 9707:2011 Informacija ir dokumentavimas. Statistiniai duomenys apie išleistas knygas, laikraščius, periodinius ir elektroninius leidinius bei jų platinimą* (tapatus ISO 9707:2008). [žiūrėta 2023 m. gruodžio 14 d.]. Standartų terminų bazė, 2023. Prieiga per internetą: <<https://lzd.lrv.lt/lt/standartu-terminu-baze/>>.

Nijolės Bliūdžiuvienės⁹, Jurgitos Rudžionienės¹⁰, Remigijaus Misiūno¹¹, Linos Šarlauskienės¹² publikacijose.

Kodėl leidybos statistikai skiriamas toks dėmesys, kuo ji svarbi? Visų pirma tai labai svarbus duomuo bendrai leidybos sektoriaus analizei ir galimai prognozei. Ne mažiau svarbus aspektas, kad tai yra duomenų apie šalies leidybos produkciją šaltinis oficialiajai statistikai. Siekiama tikslų, patikimų leidybos statistikos duomenų, tinkamų perpanaudoti ir panaudoti moksliniams, reprezentaciniams, kūrybiniams, finansavimo poreikių argumentavimo, kultūriniais šalies rodikliams parodyti ir pan. Tačiau mokslinėse publikacijose keliamas klausimas, ar statistika patikima, ar ji apima visą išleidžiamą leidybos repertuarą, ar joje skelbiami išsamūs duomenys, ar duomenys renkami nuosekliai, ar ja remiantis galima daryti tinkamas išvadas ir prognozes. Tokių nuogaštavimų galime rasti ir Lietuvos, ir užsienio autorių straipsniuose, ypač stiprėjant skaitmeninės leidybos tendencijoms, kurios keičia leidybos technologiją, verslo modelius, leidinių skaitymo ir įsigijimo būdus.

Dar XX a. 10-ajame dešimtmetyje Sandra K. Paul¹³ žvelgė į stiprėjančią skaitmeninę leidybą ir atkreipė dėmesį į jos duomenų surinkimo sunkumus, susijusius su tuo, kad duomenų kaupimas apie elektroninių leidinių naudojimą gali prieštarauti vartotojo privatumo teisėms. Johnas P. Dessaueris pastebėjo vis didėjančią atotrūkį tarp leidybos industrijos ir statistikos¹⁴.

Panašios įžvalgos persikėlė ir į XXI amžių, nes skaitmeninės leidybos duomenys dažnai lieka neįtraukti į nacionalinius statistikos leidinius, nepaisant to, kad Baltijos šalių privalomojo egzemplioriaus teisės aktuose nurodoma prievolė juos teikti bibliotekoms. Skaitmeninės leidybos ir apskritai leidinių statistikos duomenų surinkimo ir pateikimo aspektai paliečiami skaitmeninės leidy-

- 9 BLIŪDŽIUVIENĖ, Nijolė. Lietuvos spaudos statistika: situacija ir perspektyvos. *Knygotyra*, t. 70, p. 177–192. DOI: <https://doi.org/10.15388/Knygotyra.2018.70.11814>.
- 10 RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Spaudos statistika: raidos ir šaltinių įžvalgos. *Knygotyra*, 2013, t. 61, p. 130–145. DOI: <https://doi.org/10.15388/kn.v61i0.1960>.
- 11 MISIŪNAS, Remigijus. *Book publishing in Lithuania*. 2nd ed. Vilnius: Sapnų sala, 2005. 46 p.
- 12 ŠARLAUSKIENĖ, Angelė. Nepriklausomos Lietuvos statistika. Iš *Lietuvos spaudos statistika, 1919–1989*. Vilnius, 1990, p. 4–11.
- 13 PAUL, Sandra K. Statistics, standards, and electronic media. *Publishing Research Quarterly*, 1994, vol. 10, p. 68–71 [žiūrėta 2023 m. gruodžio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<https://doi.org/10.1007/BF02680664>>.
- 14 DESSAUER, John P. The growing gap in book industry statistics. *Publishing Research Quarterly*, 1993, vol. 9, p. 68–71 [žiūrėta 2023 m. gruodžio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<https://doi.org/10.1007/BF02680402>>.

bos Baltijos šalyse apžvalgoje¹⁵ bei straipsnyje apie Estijos leidybos industrijos padėtį bei elektroninės leidybos plėtrą¹⁶. Leidybos statistikos duomenys dažnai naudojami mokslinėse publikacijose, ji tampa duomenų analizės pagrindu. Pavyzdžiui, knygų rinkos literatūros kultūrinė įvairovė nagrinėjama remiantis Latvijos leidybos statistikos duomenimis¹⁷. Statistikos duomenys naudojami analizuojant, kaip pandemija paveikė knygų leidybą¹⁸. Lietuvos leidėjų asociacijos parengtoje knygų leidybos sektoriaus apžvalgoje naudojami leidinio „Lietuvos spaudos statistika“ duomenys¹⁹.

Periodinių leidinių statistikos klausimai rečiau nagrinėjami mokslinėse publikacijose, dauguma jų skirta tam tikro periodinių leidinių tipo leidybos klausimams, kuriuos aptariant vienaip ar kitaip paliečiamas ir statistikos reikalas. Šiuolaikinės mokslinių serialinių leidinių leidybos klausimus nagrinėjo Elena Macevičiūtė²⁰. Lina Šarlauskienė, pateikdama serialinių leidinių leidybos analizę ir tendencijas, pažymi, kad „duomenys apie Lietuvos skaitmeninius serialinius leidinius renkami nuo 1996 m. informacijos paieškos, dokumentų analizės ir leidėjų apklausos metodais“²¹. Kaip vienas iš Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto vykdomo projekto argumentų pateikiamas patikimų duomenų trūkumas arba nebuvimas šiuolaikinės mokslinės periodikos leidybos kontekste²². Projekto rezultatų pateikimo publikacijoje analizuojant mokslinių

- 15 GUDINAVIČIUS, Arūnas. An overview of the digital publishing market in Baltic countries (Estonia, Latvia and Lithuania). *Libellarium: journal for the research of writing, books, and cultural heritage institutions*, 2014, vol. 6. [žiūrėta 2023 m. lapkričio 21 d.]. DOI:10.15291/libellarium.v6i1-2.183.
- 16 MÖLDRE, Aile. Estonian Publishing Sector at the Turn of the 20th and 21st Centuries: Emergence of E-Book Market. *Knygotyra*, 2014, t. 62, p. 94–115. DOI: <https://doi.org/10.15388/kn.v62i0.3607>
- 17 UNGURE, Elza. A Statistical Overview of Bibliodiversity in the Latvian Book Market. *Publishing Research Quarterly*, 2022, vol. 38, p. 209–233 [žiūrėta 2023 m. lapkričio 19 d.]. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12109-021-09856-z>.
- 18 GUREN, Cliff; MCILROY, Thad; SIECK, Steve. COVID-19 and Book Publishing: Impacts and Insights for 2021. *Publishing Research Quarterly*, 2021, vol. 37, p. 1–14 [žiūrėta 2023 m. lapkričio 19 d.]. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12109-021-09791-z>.
- 19 *Knygų leidybos sektoriaus vystymasis Lietuvoje*: apžvalga. LLA, b. m. [žiūrėta 2023 m. lapkričio 12 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.kulturostyrimai.lt/wp-content/uploads/2017/08/Knygu_leidybos_sektoriaus_vystymasis_Lietuvoje_apzvalga.pdf>.
- 20 MACEVIČIŪTĖ, Elena. Šiuolaikiniai mokslo serialiniai leidiniai: struktūra ir funkcijos. *Knygotyra*, 2000, t. 36, p. 212–219. ISSN 0204-2061.
- 21 ŠARLAUSKIENĖ, Lina. Skaitmeninių serialinių leidinių leidyba Lietuvoje 1996–2011 m. *Knygotyra*, 2012, t. 59, p. 133. DOI: <https://doi.org/10.15388/kn.v59i0.111>.
- 22 [2022–2024] *Publishing of Lithuanian scientific periodicals from the point of view of scientific*

žurnalų savininkus ir leidėjus akcentuojama statistinių duomenų surinkimo ir patikimumo problema, atkreipiamas dėmesys į tai, kad privalomojo egzemplioriaus nepristatymas taip pat turėjo įtakos duomenų rinkimo išsamumui²³.

Taigi į leidybos statistiką galima pažvelgti ne tik kaip į duomenis, tai ir dabarties, praeities bei ateities kultūros ir ekonomikos vaizdas. Ką mums galės atskleisti leidybos sektoriaus statistika, kurios dalimi yra periodinių leidinių statistikos duomenys, po kelerių, keliolikos ar kelių dešimčių metų? Kokiais būdais renkami duomenys, kokie šiuolaikiniai leidybos statistikos rinkiniai formuojami, kaip jie gali būti interpretuojami ir kokie leidybos statistikos šaltiniai prieinami?

Pastaraisiais metais Eurostatas parengė išsamią kultūros duomenų bazę. Naujausius statistinius duomenis galima rasti Eurostato svetainėje *ES kultūros statistika*. Kultūros duomenys yra viešai prieinami Eurostato duomenų bazėje (Eurobase) ir analizuojami keliuose statistikos aiškinamuosiuose straipsniuose ir Eurostato „kultūros statistikos“ sąsiuvinuose (trečiasis jų leidimas išleistas 2016 m.).

Atsižvelgdama į Europos Sąjungos kultūros statistikos palyginamumo reikalavimus ir kultūros sektoriaus statistikos rekomendacijas Valstybės duomenų agentūra vertina ir skelbia Lietuvos kultūros sektoriaus ekonominius rodiklius: kultūros sektoriuje sukurtą pridėtinę vertę, kultūros sektoriaus produkciją ir kultūros sektoriuje užimtų gyventojų skaičių. Remiantis šiais duomenimis, 2020 m. kultūros sektoriuje sukurta bendroji pridėtinė vertė sudarė 927,48 mln. Eur, arba 2,1 proc. šalies bendrosios pridėtinės vertės, 2021 m. – 1,98 mlrd. Eur, arba 2 proc. Knygos ir spauda 2020 m. sudarė 15 proc. kultūros sektoriuje sukurtos pridėtinės vertės, o leidybinė veikla – 10 proc. pagal kultūros sektoriaus produkcijos veiklų struktūrą, atitinkamai 2021 m. – 12 proc. ir 9 proc.²⁴

Bandymus turėti išsamius ir patikimus duomenis taikliai apibūdina XX a. 6-ajame dešimtmetyje Marjorie Deane pateiktos išvalgos apie leidybos statistiką. Ji pabrėžia, kad leidybos statistikai yra toli iki išsamumo ne tik dėl didelio

communication [žiūrėta 2023 m. lapkričio 28 d.] Prieiga per internetą: <<https://www.kf.vu.lt/en/research/project-activities/national-projects/projects-of-research-council-of-lithuania/2022-2024-publishing-of-lithuanian-scientific-periodicals-from-the-point-of-view-of-scientific-communication>>.

23 GUDINAVIČIUS, Arūnas; GRIGAS, Vincas; ŠUMINAS, Andrius; PETREIKIS, Tomas. Scholarly Journal Publishers in a Small-Language Country: The Case of Lithuania. *Publishing Research Quarterly*, 2023, vol. 39, p. 327–328 [žiūrėta 2023 m. gruodžio 20 d.]. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12109-023-09968-8>.

24 Kultūros ekonominiai rodikliai. Iš *Lietuvos švietimas ir kultūra* (2023 m. leidimas). Oficialiosios statistikos portalas [žiūrėta 2024 m. sausio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<https://osp.stat.gov.lt/lietuvos-svietimas-ir-kultura-2023/kultura/kulturos-ekonominiai-rodikliai>>.

produkcijos asortimento. Vien tik spausdintinių leidinių skirstymas į knygas, laikraščius ir žurnalus pateikia didžiulę įvairovę, o kur dar prekybos įvairovė ir skirtingi duomenų šaltiniai²⁵.

Atsižvelgiant į periodinių leidinių statistikos tyrimų stoką ir leidybos statistikos aktualumą bei tai, kad Baltijos šalyse leidybos statistikos duomenis renka to paties lygmens institucijos, keliama problema, ar nacionalinės bibliotekos taikomas rekomendacinių ir teisinių dokumentų pamatas bei duomenų rinkimo metodologija gali užtikrinti duomenų nuoseklumą, pagrįstumą, patikimumą, išsamumą ir palyginamumą. Šio straipsnio tikslas – išnagrinėti periodinių leidinių statistikos duomenų rinkimo praktikas per duomenų rinkimo ir apskaitos teisinę aplinką ir statistikos duomenų rinkinių išteklius. Siekiant tikslo nagrinėjami du uždaviniai: 1) išanalizuoti leidybos statistikos duomenų rekomendacinius, norminius ir teisinius dokumentus; 2) išnagrinėti pasirinktų šalių periodinių leidinių statistikos duomenų išteklius. Tyrimo objektu pasirinkti Lietuvos, Latvijos ir Estijos leidybos statistikos teisinis pamatas bei 2022 m. leidybos statistikos ištekliai ir oficialiosios statistikos duomenų rinkiniai. Leidybos statistikos išteklių šaltinis yra Baltijos šalių nacionalinės bibliotekos ir šalių oficialiosios statistikos institucijos. Empiriniam tyrimui taikomi atvejo analizės, dokumentų ir duomenų analizės, duomenų grupavimo, apibendrinimo ir sisteminimo, palyginimo metodai, padėję išanalizuoti tiriamojo laikotarpio leidybos statistikos išteklius, kurių dalimi yra periodinių leidinių statistikos rinkinys, bei metodologinius, rekomendacinius, norminius ir teisinius statistinių duomenų rinkimo, skaičiavimo ir pateikimo dokumentus.

REKOMENDACINIAI, NORMINIAI IR TEISINIAI LEIDYBOS STATISTIKOS DUOMENŲ RINKIMO IR PATEIKIMO DOKUMENTAI

Šalys pasirenka, kokius ir kokia apimtimi rinkti leidybos duomenis. Tačiau yra keli kertiniai rekomendaciniai, norminiai ir teisiniai leidybos duomenų rinkimo ir pateikimo dokumentai. Rekomendaciniais dokumentais šiame kontekste laikysime tarptautinių organizacijų rekomendacijas, norminiais – Tarptautinės standartizacijos organizacijos standartus, o teisiniais – privalomojo egzemplioriaus teisės aktus.

25 DEANE, Marjorie. The Sources and Nature of Statistical Information in Special Fields of Statistics: United Kingdom Publishing Statistics. *Journal of the Royal Statistical Society. Series A (General)*, 1951, vol. 114, nr. 4, p. 468 [žiūrėta 2024 m. sausio 20 d.]. Prieiga internetu: [JSTOR](https://doi.org/10.2307/2981087), <https://doi.org/10.2307/2981087>.

1 LENTELE. Žurnalai, rekomenduojami įtraukti į statistiką

Plačiąjai skaitytojų auditorijai skirti	Specifinei skaitytojų auditorijai skirti
ilustruoti žurnalai	profesiniai žurnalai, t. y. techniniai, moksliniai ir mokslinių tyrimų žurnalai
politiniai, filosofiniai, religiniai ir kultūriniai leidiniai	profesinių sąjungų, politinių partijų, asociacijų ir pan. žurnalai
moterų ir vyrų žurnalai bei šeimos žurnalai	savitarpio pagalbos draugijų žurnalai
radijo, televizijos ir kino žurnalai	verslo įstaigos leidiniai
leidiniai, skirti turizmui, kelionėms, laisvalaikiui ir sportui	religinių konfesijų žurnalai
populiarūs istoriniai ir geografiniai periodiniai leidiniai	tam tikri periodiniai leidiniai, kuriuos leidžia viešojo administravimo institucijos ir joms pavaldžios įstaigos, skirti ribotam skaitytojų ratui
populiarūs moksliniai ir techniniai leidiniai	mokyklų leidžiami žurnalai ir laikraščiai
jaunimui ir vaikams skirti leidiniai, komiksai ir paveikslėlių žurnalai	
kitur nepriskirti periodiniai leidiniai, įskaitant viešojo administravimo institucijų ar joms pavaldžių įstaigų leidžiamus periodinius leidinius (skirtus plačiąjai visuomenei)	

Šaltinis: parengta autorės pagal „Revised Recommendation concerning the International Standardization of Statistics on the Production and Distribution of Books, Newspapers and Periodical“ (1985).

1981 m. UNESCO Kultūros ir komunikacijos statistikos skyriaus statistikos biuras paskelbė spaudos statistikos srities reikalavimų metodologinę studiją. Joje buvo numatyti spaudos duomenų rinkimo šaltiniai, leidinių rūšys, leidybos pramonės, gamybos kaštų ir vartojimo duomenų skaičiavimas²⁶. 1985 m. UNESCO generalinė konferencija paskelbė pataisytą tarptautinės knygu,

26 DEVEVEY, François. *Methodological study on statistical needs in the field of the press*. UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation. France. 36 p. [žiūrėta 2024 m. sausio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000046831>>.

laikraščių ir žurnalų leidybos ir platinimo statistikos standartizavimo rekomendacijos versiją²⁷. Ši rekomendacija susijusi su statistiniais duomenimis, kuriais siekiama kiekvienoje valstybėje narėje pateikti standartizuotą informaciją apie įvairius spausdintinių leidinių, t. y. knygų ir periodinių leidinių, gamybos ir platinimo aspektus. Šioje rekomendacijoje įvardijami statistiniai duomenys turėtų apimti visus tam tikroje šalyje leidžiamus spausdintinius periodinius ir neperiodinius leidinius, be to, jie turėtų būti įtraukti į nacionalines bibliografijas.

Rekomendacijos dalyje, skirtoje periodinių leidinių statistikai, nurodomi laikraščių ir žurnalų tipai. Laikraščiai skirstomi į dienraščius ir ne kasdien leidžiamus, o žurnalai – į plačiąjais visuomenei skirtus ir specialiuosius žurnalus.

UNESCO rekomendacijose detalai pateiktas leidinių skaičiavimo būdas. Būtina suskaičiuoti bendrą laikraščių ir žurnalų skaičių (pagal pavadinimus), išspausdintų egzempliorių skaičių ir tiražą. Įvardyti pagrindiniai principai, kuriais reikia vadovautis skaičiuojant bendrą periodinių leidinių skaičių. Čia pabrėžiama, kad būtina atsižvelgti, kokie leidiniai gali būti laikomi atskirais, o kurie ne, ir tik atskirus leidinius įtraukti į statistiką. Pavyzdžiui, atskiru leidiniu nelaikomas atskirai neparduodamas priedas, o jeigu priedas parduodamas atskirai – tai jau atskiras leidinys, kaip ir specialūs numeriai, rytiniai ir vakariniai dienraščiai, jei jie turi atskirus pavadinimus, taip pat šalyje leidžiami to paties pavadinimo leidiniai skirtingomis kalbomis. Tiražo ir egzempliorių skaičiaus duomenų pateikimui skiriamas ypatingas dėmesys. Teikiant duomenis apie tiražą svarbu nurodyti periodinio leidinio, išskyrus dienraštį, vidutinį dienos tiražą arba vidutinį vieno numerio tiražą. Į tokius tiražo skaičiavimo reikalavimus įtraukiamas tiesiogiai parduotų, parduotų prenumeratos būdu ir išplatintų nemokamai egzempliorių skaičius. Duomenys apie tiražą turėtų būti susiję su egzempliorių, platinamų šalyje ir užsienyje, skaičiumi. Taip pat pažymima, kad, skirtingai nuo tiražo duomenų, į išspausdintų egzempliorių skaičių turėtų būti įtrauktas ir neparduotų egzempliorių skaičius.

Surinkti duomenys turėtų būti skirstomi į kelias grupes. Laikraščiai skirstomi pagal kalbą, pagal išleidimo dažnumą į dienraščius (ne rečiau kaip 4 kartai per savaitę) ir ne kasdien leidžiamus (3 kartai per savaitę ir rečiau), taip pat reikėtų atskirai rinkti duomenis apie laikraščius, kurie leidžiami kartą per savaitę arba rečiau. Žurnalai skirstomi pagal kalbą, dvikalbiai arba daugiakalbiai leidiniai turėtų būti apskaitomi atskirai. Svarbus žurnalo išleidimo dažnumas, kuris rekomendacijose turi aštuonias kategorijas: leidžiamas bent keturis kartus per savaitę, nuo vieno iki trijų kartų per savaitę, du ar tris kartus per mėnesį, nuo

27 Žr. 3 išnašą.

aštuonių iki dvylikos kartų per metus, nuo penkių iki septynių kartų per metus, nuo dviejų iki keturių kartų per metus, kartą per metus arba ilgesniais intervalais ir leidžiamas nereguliariai.

Pateikiant statistinius duomenis kiek įmanoma būtina laikytis rekomendacijose pateiktų apibrėžčių, aprėpties, laikraščių bei žurnalų dažnumo, paskirties ir teminio skirstymo, tokiu būdu tikėtina, kad skirtingų šalių ir statistikos duomenų rinkėjų duomenys bus palyginami. Atsižvelgiant į anksčiau minėtą laikraščių ir žurnalų skirstymą pateikiami atitinkami duomenys.

2 LENTELĖ. Laikraščių ir žurnalų bei leidybos industrijos statistinių duomenų pateikimas

Periodiniai leidiniai ir leidybos industrija	Įtraukiami duomenys
Laikraščiai ir žurnalai	Bendras leidinių skaičius ir jų tiražas. Duomenys skirstomi pagal periodiškumą ir pagal pagrindinę leidinio kalbą.
Periodiniai leidiniai	Bendras pavadinimų skaičius, tiražas, neparduoti leidiniai, leidybos apyvarta pagal leidinių tipą, eksportas ir importas pagal vertę (nacionaline valiuta) ir prekybos šalis.
Leidybos industrija (standartizuotai pateikti duomenys apie įmones, užsiimančias periodinių leidinių leidyba ir spausdinimu)	Leidyklos – bet kokio teisinio statuso įmonės, kurių pagrindinė veikla (pagal apyvartą) yra leidyba, kiti leidėjai – įstaigos, kurioms leidyba yra papildoma veikla; leidybos apyvarta; spaustuvės; spausdinimo apyvarta; leidybos įmonių darbuotojai; poligrafijos įmonių darbuotojai.

Šaltinis: parengta autorės pagal „Revised Recommendation concerning the International Standardization of Statistics on the Production and Distribution of Books, Newspapers and Periodical“ (1985).

Tęsiant tarptautines statistikos duomenų nuoseklaus ir patikimo rinkimo pastangas ir grindžiant tarptautiniu mastu surenkamos statistikos poreikį ir galimybę palyginti duomenis 2008 m. ISO išleido antrąją standarto, skirtą leidybos statistikos duomenims, laidą. Kaip pažymima standarto įvade, „[l]eidybos sektoriaus statistinius duomenis dažniausiai renka skirtingos institucijos,

tokios kaip leidėjų asociacijos, statistikos įstaigos, nacionalinės bibliotekos, todėl jiems ypač būtina bendra pateikimo metodika²⁸.

Šalia kitų rekomendacijų, kaip tvarkyti nacionalinę leidybos statistiką, yra standarto dalis, skirta statistiniams duomenims apie periodinius leidinius. Čia išdėstytos bendrosios nuostatos, įtrauktini leidiniai ir statistiniai duomenys apie periodikos leidybą ir platinimą. Iš esmės lieka tie patys kalbos, dažnumo, tikslinių grupių reikalavimai kaip ir 1985 m. UNESCO rekomendacijoje.

Standarte nurodoma, kad būtina pateikti statistinius duomenis, kurie apimtų bendrą atskirai laikraščių ir žurnalų pavadinimų ir egzempliorių skaičių. Taip pat svarbu rinkti duomenis apie platinimą laikantis dviejų svarbių principų: į išplatintų egzempliorių skaičių neįtraukti neparduotų egzempliorių, o duomenys apie išplatintų egzempliorių skaičių turi atspindėti vidutinį per dieną išplatintų dienraščių skaičių arba vidutinį ne dienraščio vieno numerio išplatintų egzempliorių skaičių. Tokius duomenis svarbu pateikti pagal bendrą tiesiogiai parduotų egzempliorių skaičių, bendrą prenumeratoriams parduotų egzempliorių skaičių ir bendrą nemokamai platinamų egzempliorių skaičių.

Svarbūs ir periodinių leidinių leidybos industrijos statistiniai duomenys. Turėtų būti žinomas bendras leidyklų ir leidėjų darbuotojų skaičius, bendra pardavimų ir reklamos apyvarta, bendras išleistų periodinių leidinių skaičius, atskirai laikraščių ir žurnalų. Renkant duomenis apie spaustuves taip pat svarbus jų ir jose dirbančių darbuotojų skaičius, bendra parduotų serialinių leidinių vertė ir išleistų egzempliorių skaičius, atskirai skaičiuojant laikraščius ir žurnalus. Svarbus dėmesys kreipiamas į tai, ar leidyba yra pagrindinė veikla, todėl renkant statistinius duomenis apie leidybos įmones rekomenduojama atskirai skaičiuoti bendrą skaičių leidėjų, kurių veikla yra pagrindinė, ir tų, kurie užsiima leidyba kaip nepagrindine veikla. Pagal darbuotojų skaičių leidybos sektoriaus dalyvius rekomenduojama skirstyti į tris grupes: iki 10, nuo 11 iki 200 ir daugiau nei 200 darbuotojų²⁹.

2009 m. UNESCO yra išleidusi kultūros statistikos bendruosius reikalavimus, kuriais remiantis organizuojama nacionalinė ir tarptautinė kultūros statistika. Kultūros sričiai čia priskiriamos knygos ir spauda. Šiai kategorijai priskiriamos spausdintinės ir elektroninės knygos, laikraščiai ir žurnalai³⁰.

28 LIETUVOS STANDARTAS. Informacija ir dokumentavimas. Statistiniai duomenys apie išleistas knygas, laikraščius, ..., p. v.

29 Pagal Lietuvos Respublikos įmonių atskaitomybės įstatymo 4 str. labai maža įmone laikoma, kurioje vidutinis metinis darbuotojų skaičius pagal sąrašą per ataskaitinius finansinius metus yra 10 darbuotojų, maža įmone – 50, vidutine – 250.

30 *The 2009 UNESCO Framework for Cultural Statistics (FCS)*. UNESCO: UNESCO Institute

Kultūros statistikos kontekste reikalingi duomenys apie periodinius leidinius, pasirodančius ne rečiau kaip keturis kartus per savaitę. Tokiems leidiniams priskiriami spausdintiniai bendrojo pobūdžio laikraščiai ir žurnalai, verslo, profesiniai arba akademiniai ir kiti laikraščiai ir žurnalai, išskyrus dienraščius. Taip pat pabrėžiama, kad turi būti pateikiami duomenys apie reklaminio ploto pardavimą spaudoje.

Dėmesio verta Tarptautinės nacionalinės bibliografijos konferencijos rekomendacija, kurioje pabrėžiama, „kad naujieji privalomojo egzemplioriaus įstatymai arba vadovaujantis tokiais įstatymais priimti nutarimai turi aiškiai apibrėžti privalomojo egzemplioriaus tikslus; užtikrinti, kad egzempliorių deponavimas atitiktų anksčiau išvardytus tikslus; turi būti aiškiai ir vartojant tikslus terminus išvardijama, kokias esamas ar galimas atsirasti informacinio turinio medžiagos rūšis jis apima“³¹.

Privalomasis egzempliorius, žinomas nuo XVI a., per penkis šimtmečius atliko daugelį funkcijų. Šiais laikais yra viena svarbiausių ir vis daugiau reikšmės įgauna statistinė privalomojo egzemplioriaus funkcija, nes perduotas bibliotekai privalomasis egzempliorius skirtas ne tik archyviniam saugojimui, bet ir apskaitai. Privalomasis egzempliorius išlieka esminis nacionalinės bibliografijos ir leidybos statistikos pamatas. Todėl šalyse galiojantys privalomojo egzemplioriaus teisės aktai turėtų užtikrinti, kad tiek spausdintiniai, tiek elektroniniai leidiniai būtų skirti bibliotekoms, kurios vykdo šalies leidybinės produkcijos statistinę apskaitą.

Bibliotekose gaunamas privalomasis egzempliorius – vienas svarbiausių ir pagrindinių statistinių duomenų apie laikraščių ir žurnalų leidybą šaltinių. Jo teikimą reglamentuojantys teisės aktai atskirose šalyse skiriasi savo teisiniu statusu ir turiniu. Lietuvoje galioja Vyriausybės nutarimas, kuriame nustatyta, kad šalia kitų išvardytų leidinių rūšių viešosios informacijos rengėjas per 20 darbo dienų nuo tiražo išleidimo datos perduoda nemokamus privalomuosius periodinių leidinių egzempliorius. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. nutarime „Dėl dokumentų privalomųjų egzempliorių skaičiaus ir jų perdavimo bibliotekoms“ neatskleidžiama, kokio tipo, tematikos, periodiškumo ar paskirties periodiniai leidiniai laikomi privalomuoju egzemplioriumi, neteikiamos dokumentų rūšių apibrėžtys. Nuo 2022 m. priimtas nutarimo pakeitimas dėl

for Statistics, 2009, p. 52–53, 60. 98 p. [žiūrėta 2024 m. sausio 10 d.]. Prieiga per internetą: <2009_unesco-framework-for-cultural-statistics-2009-en_0.pdf>.

31 *International Congress on National Bibliographies: The Final Report*. Unesco, 1977, p. 10 [žiūrėta 2024 m. sausio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000030062>>.

elektroninių leidinių, kuriame taip pat nekonkretizuojamos dokumentų rūšys, tačiau tikėtina, kad jos apima ir periodinius leidinius. Vykdydami šį nutarimą „[v]iešosios informacijos rengėjai per 20 darbo dienų nuo dokumento išleidimo elektronine forma dienos perduoda saugoti visų rūšių dokumentų privalomojo dokumento vienetą Lietuvos nacionalinei Martyno Mažvydo bibliotekai“³². Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos nutarimo pakeitimo projekte pabrėžta, kad „privalomasis egzempliorius tiek tradicine, tiek elektronine forma yra itin svarbus šalies leidybinės situacijos įvertinimui, nes gautų egzempliorių pagrindu atliekama šalies leidybinės produkcijos statistinė analizė“, be to, įvardijama teigiama nutarimo pasekmė – „atsižvelgiant į skaitmeninės leidybos sektoriaus kaitą, bus patikslinta nacionalinė dokumentų privalomojo egzemplioriaus, kaip pagrindinio šalies nacionalinio publikuotų dokumentų archyvo komplektavimo šaltinio ir šalies dokumentų bibliografinės apskaitos pagrindo, pateikimo tvarka, sudarytos sąlygos išsaugoti ateities kartoms pilnesnę skaitmeninio kultūros paveldo turinį, rengti išsamesnę ir tikslesnę Lietuvos leidybos statistiką bei nacionalinę bibliografiją“³³. Toks privalomojo egzemplioriaus funkcijos atskleidimas ir jo naudos pagrindimas būtų vertingas ir pagrindiniame dokumente.

Latvijoje nuo 2006 m. galioja Privalomojo egzemplioriaus įstatymas³⁴. Įstatymu siekiama užtikrinti nuolatinį nacionalinio kultūros paveldo – visų Latvijos spausdintų leidinių, „pilkosios literatūros“, elektroninių leidinių ir internetinių leidinių – išsaugojimą, tvarkymą ir viešą naudojimą. Remiantis įstatymu Latvijos nacionalinei bibliotekai periodinių leidinių privalomieji egzemplioriai pateikiami iki jais pradėdama prekiauti. Įstatymo priede įvardyti leidinių tipai, kurie turi būti perduoti kaip privalomasis egzempliorius. Prie spausdintinių tekstinių leidinių grupės priskirti tęstiniai leidiniai ir jų priedai, į kuriuos įeina serialiniai ir periodiniai leidiniai (laikraščiai, žurnalai, biuleteniai, rinkiniai, metinės ataskaitos, kalendoriai ir pan.), leidinių apibrėžtys nėra pateikiamos.

32 Lietuvos Respublikos Vyriausybė. *Dėl dokumentų privalomųjų egzempliorių skaičiaus ir jų perdavimo bibliotekoms*. Galiojanti suvestinė redakcija (nuo 2022-01-01) [žiūrėta 2023 m. gruodžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.32971/asr>>.

33 *Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. lapkričio 22 d. nutarimo Nr. 1389 „Dėl dokumentų privalomųjų egzempliorių skaičiaus ir jų perdavimo bibliotekoms“ pakeitimo“ projekto teikimo* [žiūrėta 2023 m. gruodžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://lrv.lt/uploads/main/meetings/docs/17111_imp_35e222505566db2c7dc56ac1db289ab1.elektroninio%20dokumento%20nuora%C5%A1as>.

34 *Obligāto eksemplāru likums*. Latvijas Vēstnesis, 87, 06.06.2006. [žiūrėta 2023 m. gruodžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://likumi.lv/ta/id/136682>>.

Estijoje Privalomojo egzemplioriaus įstatymas galioja nuo 2017 m.³⁵ Įvardijant įstatymo tikslus pabrėžiama, kad privalomasis egzempliorius būtinas statistinės apskaitos ir oficialiosios statistikos rengėjams. Atskirai nėra konkretizuojamos leidinių rūšys, pagrindinis dėmesys teikiamas formai. Įstatymas apima šalyje išleistus didesniu kaip 50 egzempliorių tiražu spausdintinius ar fizines laikmenose leidinius, internetinius viešai prieinamus leidinius, skaitmeninius leidybai paruoštus failus bei filmo skaitmeninius failus, taip pat šis įstatymas taikomas tapataus turinio, bet kitokios formos ar formato leidiniui, atskirai nėra minimi periodiniai leidiniai.

Apibendrinant galima teigti, kad rekomendaciniai tarptautinių organizacijų dokumentai pakankamai detalai apibūdina periodinius leidinius, jų tipus, paskirties, kalbos, tematinius ir periodiškumo ypatumus, kurie gali būti laikomi gairėmis, skirtomis nuosekliai, pagrįstam, palyginamam laikraščių ir žurnalų bei leidybos industrijos statistinių duomenų skaičiavimui ir pateikimui, kuris galėtų būti taikomas ir elektroninių periodinių leidinių duomenų rinkimui. Norminiai dokumentai, tokie kaip Tarptautinės standartizacijos organizacijos standartai, patikslina periodinių leidinių sampratą, detalizuoja duomenis, kuriuos turėtų rinkti ir pateikti statistiką rengiančios institucijos, ir yra glaudžiai susiję su UNESCO rekomendacijomis. Glaudžiausiai su periodinių leidinių statistikos rinkimu yra susiję šalių privalomojo egzemplioriaus teisės aktai, kurie turi užtikrinti statistikos duomenų šaltinius. Baltijos šalyse veikia skirtingo lygmens teisės aktai, kuriuose skiriasi privalomojo egzemplioriaus apimtis, skaičius, teikimo bei saugojimo sąlygos. Atsižvelgiant į tokių teisės aktų paskirtį, galima teigti, kad jie nepasizymi periodinių leidinių įvardijimo detalumu, periodinių leidinių tipologija ar jų sisteminimo kriterijais. Reglamentuojančių, norminių ir teisinių dokumentų analizė rodo, kad tiek tarptautinių, tiek nacionaliniu mastu galiojantys dokumentai yra pakankami norint užtikrinti periodinių leidinių sampratą, nurodyti gaires, kuriomis galima vadovautis renkant šalyse išleistų leidinių ir leidybos industrijos statistinius duomenis.

PERIODINIŲ LEIDINIŲ LEIDYBOS STATISTIKOS DUOMENŲ IŠTEKLIAI

Baltijos šalyse leidybos duomenis renka, sistemina ir skelbia nacionalinės bibliotekos. Privalomasis spausdintinių ir elektroninių leidinių eg-

35 *Säilituseksemplari seadus*. Välja kuulutanud Vabariigi President 29.06.2016 otsus nr 807. RT I, 07.07.2016. [žiūrėta 2023 m. gruodžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/514092016001/consolide>>.

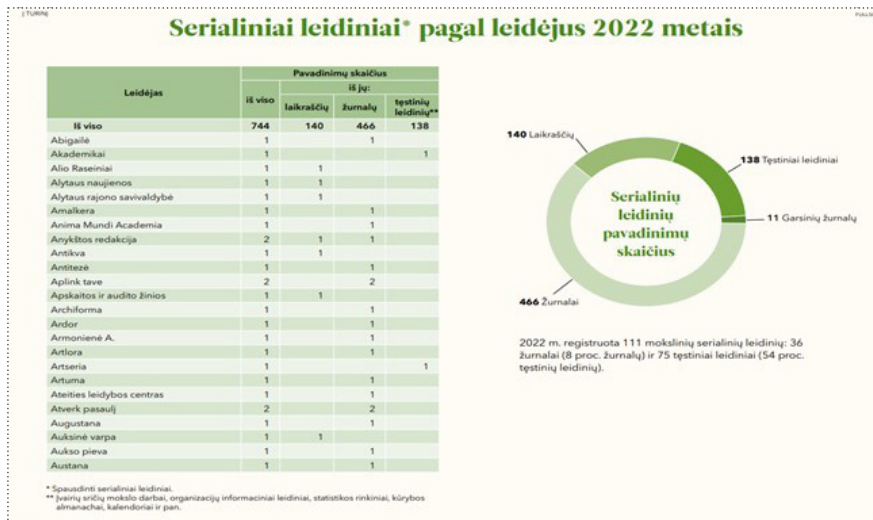
zempliorius, gaunamas bibliotekose, yra pagrindinis statistikos duomenų šaltinis. Su periodinių leidinių leidyba susiję duomenys pateikiami įvairia apimtimi ir forma metiniuose statistikos leidiniuose, statistinių duomenų rinkiniuose ir oficialiosios statistikos portaluose. Siekiant išanalizuoti periodinių leidinių leidybos statistikos rinkimo, apskaitos ir pateikimo praktikas pasirinkti Lietuvos, Latvijos ir Estijos 2022 m. leidybos statistikos ištekliai ir oficialiosios statistikos duomenų rinkiniai.

Lietuva. „Lietuvos leidybos statistika 2022“ – metinis pdf formato leidinys, kuriame randame statistikos duomenų apie *spausdintinių laikraščių ir žurnalų leidybą*. Anglų kalba pirmasis analogiškos struktūros statistikos metinis leidinys prasideda nuo 2019 m. leidybos duomenų. Leidinyje pagal leidinių rūšis palyginama ataskaitinių ir praėjusių metų leidybos apimtis pagal leidinių pavadinimų skaičių ir tiražą, tarp jų yra *serialinių leidinių* eilutė, kurioje atskirai nurodyti žurnalai ir laikraščiai, dienraščiai iš bendro skaičiaus neišskiriami. Kaip skelbiama leidinio pratarinėje, šio tipo leidiniams taikoma išsami apskaita. „Jų kiekybiniai rodikliai – pavadinimų, numerių skaičius, metinis tiražas – pateikiami pagal teksto kalbą, periodiškumą, leidėjus.“³⁶ *Tęstinių leidinių* – įvairių sričių mokslo darbų rinkinių, organizacijų ataskaitų, statistikos rinkinių, kalendorių, kūrybos almanachų ir kt. – pateikiami tik pagrindiniai kiekybiniai rodikliai.

Statistikos metiniame leidinyje pateikiamas serialinių leidinių leidėjų ataskaitiniais metais skaičius, čia įtraukiami laikraščių, žurnalų, tęstinių leidinių leidėjai. Galima pastebėti, kad, pateikiant serialinių leidinių pavadinimų skaičių, jiems taip pat priskiriami tęstiniai leidiniai, kurie pagal tarptautines rekomendacijas ir standartus laikomi platesne sąvoka nei serialiniai leidiniai (žr. 1 pav.). Laikantis UNESCO rekomendacijų laikraščių ir žurnalų leidėjų skaičius kaip ir nurodomas atskirai, tačiau kiekvienas besidomintis turėtų skirti daug laiko siekdamas susirinkti reikalingus duomenis, formuoti savo duomenų rinkinius rankiniu būdu. Verta pabrėžti, kad pdf leidinio formatas apskritai nėra patogus duomenų analizės, palyginimo ar tyrimo tikslais.

Atsivertę žurnalų leidybos 1990–2022 m. lentelę randame duomenis pagal pavadinimų skaičių ir metinį tiražą. Puslapyje, pavadintame „Žurnalų leidėjai“,

36 *Lietuvos leidybos statistika 2022*. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2023. 47 p. 1 pdf failas [žiūrėta 2023 m. gruodžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <https://3erdve-my.sharepoint.com/personal/e-leidiniai_inb_lt/_layouts/15/onedrive.aspx?id=%2Fpersonal%2Fe%2Dleidiniai%5Flnb%5Flt%2FDocuments%2Fleidiniai%2FKiti%20leidiniai%2FLietuvos%20leidybos%20statistika%2FLeidybos%5Fstatistika%5F2022%2Epdf&parent=%2Fpersonal%2Fe%2Dleidiniai%5Flnb%5Flt%2FDocuments%2Fleidiniai%2FKiti%20leidiniai%2FLietuvos%20leidybos%20statistika&ga=1>.

1 PAV. Lietuvos leidybos statistika, 2022. Ekranu nuotrauka.

pateiktas nekategorizuotas žurnalų leidėjų dešimtukas, žurnalų priskyrimas tikslinėms grupėms (plačiajai ir specifinei skaitytojų kategorijoms) pagal pavadinimų skaičių ir metinį tiražą bei vieno sakinio informacija, kiek iš viso buvo išleista žurnalų pavadinimų ir koks jų bendras tiražas egzemplioriais. Pastabose yra paaiškinimas, kad plačiajai visuomenei skirti „ilustruoti periodiniai leidiniai: gyvenimo būdo, mokslo populiarieji, politiniai, kultūriniai, praktiniai ir panašūs žurnalai, vaikams ir jaunimui skirti leidiniai“, o specifinei auditorijai – „specialūs periodiniai leidiniai: moksliniai, profesiniai, įstaigų ar organizacijų ir panašūs“³⁷. Galima pastebėti, kad, teikiant žurnalų statistinius duomenis, paaiškinime ši sąvoka pakeičiama gerokai platesne periodinio leidinio sąvoka, nors iš esmės žurnalų skirstymas atitinka UNESCO rekomendacijas.

Iš viso 2022 m. priskaičiuoti 466 žurnalų pavadinimai, statistikos leidinyje jie suskirstyti pagal kalbas, tačiau pagal paskirtį tokio skirstymo nėra. Trūksta duomenų, ar buvo leidžiama dvikalbių ar daugiakalbių žurnalų, nors tikėtina, kad bent tarp mokslinių žurnalų tokių galėtų būti. Žurnalų išleidimo dažnumas kiek skiriasi nuo UNESCO rekomendacijų, tačiau išlaiko pagrindinius periodus, tokius kaip nuo 1 iki 3 kartų per savaitę, nuo 2 iki 3 kartų per mėnesį, nuo 8 iki 12 kartų per metus, nuo 2 iki 4 kartų per metus ir nereguliariai išleidžiami (paprastai kartą per metus ir rečiau) žurnalai. Reikėtų pabrėžti, kad nuo 2018 m.

37 Ten pat, p. 41.

statistikos leidinyje pradėtas rodyti mokslinių žurnalų (atskiriant juos nuo tęstinių mokslinių leidinių) pavadinimų skaičius ir procentas šio tipo žurnalų nuo bendro žurnalų pavadinimų ir visų specialiosios paskirties grupės žurnalų skaičiaus. Galimai dėl skirtingų duomenų šaltinių, duomenų rinkimo ir skaičiavimo metodikos pateiktas mokslinių periodinių leidinių pavadinimų skaičius nesutampa su Lietuvos mokslo periodikos asociacijos statistikos tyrimu.

Tokios pat duomenų pateikimo tvarkos laikomasi pateikiant laikraščių leidybos duomenis. Pateikti laikraščių leidybos duomenys nuo 1990 m. iki 2022 m. pagal pavadinimų skaičių ir metinį tiražą. Atskira lentelė skirta laikraščių bendram pavadinimų ir išleistų numerių skaičiui bei metiniam tiražui pagal teksto kalbą. Laikraščių pavadinimų skaičius ir metinis tiražas parodyta pagal išleidimo vietą, kuri suskirstyta į 10 apskričių. Laikraščių išleidimo dažnumas suskirstytas į šešis periodus, tai gerokai skiriasi nuo UNESCO rekomendacijų, kur laikraščiai skirstomi į dvi kategorijas, kiekvieną dieną (dienraščiai) arba ne rečiau kaip 4 kartus per savaitę ir tris kartus per savaitę arba rečiau leidžiamus.

„Lietuvos spauda 2020–2022 metais“³⁸ – taip pavadinta vienkartinė statistinė informacija lentelių pavidalu pateikia apibendrintus trejų metų laikraščių ir žurnalų leidybos duomenis pagal pavadinimų skaičių ir metinį tiražą. Šiose lentelėse dienraščiai yra išskirti iš bendro laikraščių skaičiaus, ko nėra padaryta metiniame statistikos leidinyje.

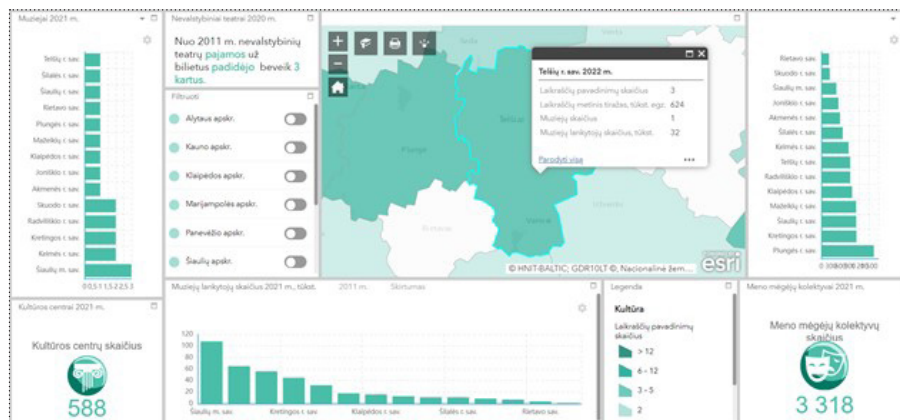
Nacionalinė biblioteka yra Lietuvos oficialiosios statistikos rengėja. Pagal patvirtintą metodiką³⁹ ji teikia duomenis Valstybės duomenų agentūrai. Tokiu būdu su leidyba susijusi statistika praturtina visą kultūros statistikos rinkinį. Valstybės duomenų agentūros elektroninio leidinio „Lietuvos švietimas ir kultūra“ (2023 m. leidimas)⁴⁰ skyriaus „Kultūra“ dalyje „Spauda“ pateikiama vizualizuota statistinė informacija apie žurnalų ir laikraščių leidybos metinius tiražus nuo 2013 iki 2022 m. Pagal kalbas duomenys pateikti nuo 2018 iki 2022 m. Atkreiptinas dėmesys, kad laikraščių pagal kalbą „Kitos kalbos“ atitinka leidi-

38 *Lietuvos spauda 2020–2022 metais*. B. v., b. m. [žiūrėta 2023 m. gruodžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.lnb.lt/media/public/leidejui/Lietuvos_spauda_2020-2022_metais.pdf>.

39 *Lietuvos leidybos statistinio tyrimo metodika*. Patvirtinta Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos generalinio direktoriaus įsakymu 2020 m. gruodžio 3 d. Nr. B-361 [žiūrėta 2023 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/documents/10180/528046/Lietuvos_leidybos_metodika.pdf/bba55043-02a9-4a84-a76a-b3408694e877?version=1.1>.

40 *Lietuvos švietimas ir kultūra* (2023 m. leidimas). Oficialiosios statistikos portalas [žiūrėta 2023 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<https://osp.stat.gov.lt/lietuovos-svietimas-ir-kultura-2023/kultura>>.

nyje „Lietuvos leidybos statistika“ nurodomą „Keliomis kalbomis“ metinį tiražo skaičių. Tai gali būti reikšmingi įvardijimo skirtumai, turintys įtakos duomenų analizei. Kaip ir „Lietuvos leidybos statistikos“ leidinyje, galime rasti, kiek ISSN, tarp jų e-ISSN, numerių buvo suteikta. Tai gali būti papildomas duomuo sprendžiant apie spausdintinių ir elektroninių periodinių leidinių išleidimo mastus. Tačiau atsizvelgiant į tai, kad ISSN suteikiamas ne tik laikraščiams ir žurnalams, bet ir kitiems serialiniams leidiniams, be išlygų taikyti šį rodiklį analizei būtų keblu. Valstybės duomenų agentūros formuojamo leidinio technologiniai sprendimai leidžia laikraščių pavadinimų skaičių ir metinį tiražą grupuoti pagal savivaldybes (žr. 2 pav.).

2 PAV. Kultūros švieslentės ekrano nuotrauka. Šaltinis: Lietuvos švietimas ir kultūra (2023 m. leidimas).

Valstybės duomenų agentūros elektroninis leidinys susietas su statistinės informacijos šaltiniu – oficialiosios statistikos portalo Rodiklių duomenų bazės „Kultūra, spauda, sportas“ dalimi „Spauda“⁴¹. Oficialiosios statistikos portale pagrindiniai apskaičiuojami parametrai yra laikraščių pavadinimų skaičius ir metinis tiražas pagal teksto kalbą, administracinę teritoriją, žurnalų pavadinimų skaičius ir metinis tiražas pagal teksto kalbą, paskirtį bei suteiktą ISBN, ISMN ir ISSN skaičius spausdintiniams bei elektroniniams leidiniams. Apibendrintus periodikos leidybos duomenis galima modeliuoti pagal kelis požymius, pavyzdžiui, metinį žurnalų ar laikraščių tiražą ir pavadinimų skaičių

41 *Rodiklių duomenų bazė*. Oficialiosios statistikos portalas [žiūrėta 2023 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <[https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/>](https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/).

galima pasirinkti pagal administracinę teritoriją, kuri suskirstyta į sostinės bei Vidurio ir Vakarų Lietuvos regioną, ir laikotarpį. Rodikliuose „Leidinių pavadinimų skaičius“ ir „Leidinių metinis tiražas“ pasirenkant leidinio rūšį galima gauti apibendrintus leidžiamų periodinių leidinių kalbos duomenis. Pasirinktą duomenų rinkinį galima atsisiųsti kaip suformuotą duomenų lentelę *Excel*, pdf, atviriems duomenims tinkamais cvs, xml, html formatais arba kaip tekstinę rinkmeną txt formatu. Grafinį duomenų vaizdą galima atsisiųsti png vaizdo formatu. Formuojamą duomenų rinkinį galima papildyti metaduomenų, dimensijų ir pan. informacija.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvos leidybos statistikos rengėjai laikosi savo metodikos pateikti duomenis apie laikraščius ir žurnalus. Jų kiekybiniai rodikliai – pavadinimų, numerių skaičius, metinis tiražas – pateikiami pagal teksto kalbą, periodiškumą, leidėjus. Tačiau atsižvelgiant į tarptautines rekomendacijas ir galimus poreikius pasigendama žurnalų leidybos duomenų pagal paskirtį, žurnalų tipus, neskelbiami duomenys, kurie leidėjai yra pagrindiniai, kurių periodinių leidinių leidyba yra nepagrindinė veikla. Tęstinių leidinių skelbiami tik pagrindiniai kiekybiniai rodikliai, nors jie, anot statistikos leidinio, sudaro beveik 20 proc. serialinių leidinių, t. y. tiek pat kiek laikraščiai, kuriems nustatyti išsamūs kiekybiniai rodikliai. Beje, minėtoje statistinio tyrimo metodikoje nėra teikiama tęstinio leidinio apibrėžtis, randame serialinio leidinio ir jam priskiriamų laikraščių ir žurnalų apibrėžtis. Laikraščių išleidimo periodai gerokai skiriasi nuo pateiktų tarptautiniuose dokumentuose. Metinės leidybos statistikos pateikimas pdf formatu nepatogus analizuoti duomenis, kurti išvestinius statistikos produktus. Todėl naudinga pasitelkti oficialiosios statistikos portalo Rodiklių duomenų bazę ir kompiuteriniu būdu sudaryti reikalingų duomenų rinkinius pasirenkant reikalingus požymius ir pateikimo formą. Lietuvos oficialiosios statistikos rengėjams reikėtų daugiau išnaudoti Valstybinės duomenų agentūros technologinę bazę pateikiant įvairesnių periodinių leidinių leidybos požymių. Lietuvos leidybos statistikos leidiniuose nepateikiami elektroninių periodinių leidinių leidybos duomenys. Esami leidybos statistikos išteklių turėtų būti pildomi naujais duomenimis ir galimybėmis jais pasinaudoti. Tikėtina, kad privalomojo egzemplioriaus nutarimo pakeitimai padės į „Lietuvos leidybos statistiką“ ir oficialiosios statistikos portalą įtraukti elektroninių periodinių leidinių duomenis.

Kaip pažymi R. Misiūnas, „laukia sudėtingas uždavinys. Reikia ir toliau vienu metu eiti dviem keliais: planuoti leidybos statistikos pertvarką, rengti reikiamus įstatyminius ir norminius dokumentus, Lietuvos leidybos statistiką artinant prie tarptautinių standartų, ir kartu į kiekvieną naują leidybos statis-

tikos metininką įtraukti vis naujų pakeitimų, atitinkančių siekį paversti jį ne tik informacijos šaltiniu, bet ir leidybos situacijos analizės bei prognozavimo priemone, naudojama ir mokslo, ir reprezentaciniais tikslais.⁴² Galima būtų pridurti, kad Lietuvos oficialiosios statistikos rengėjui, atsakingam už leidybos sektoriaus duomenų pateikimą, verta praplėsti galimų duomenų turinį ir susieti su kitais gyventojų ir socialinės statistikos rodikliais, kurių sudedamąja dalimi yra kultūros ir spaudos rodikliai.

3 lentelėje pateikiama apibendrinta Lietuvos periodinių leidinių statistikos išteklių ir duomenų rinkinių turinio bei duomenų sisteminimo kriterijų analizė.

3 LENTELE. Lietuvos laikraščių ir žurnalų statistikos duomenų rinkiniai

	Statistikos duomenų rinkiniai	Laikraščių apskaitos požymiai	Žurnalų apskaitos požymiai
Nacionalinė biblioteka	Metinis statistikos rinkinys „Lietuvos leidybos statistika“ pdf formatu. Anglų kalba analogiško turinio ir formato leidinys pradedamas leisti nuo 2019 m. leidybos duomenų. Pateikiami apibendrinti spausdintinių periodinių leidinių duomenys.	Pavadinimų, metinis tiražo skaičius pagal periodiškumą, teksto kalbą. Teksto kalba pagal pavadinimų, numerių skaičių ir metinį tiražą. Išleidimo vieta pagal apskritis. Pavadinimų skaičius pagal leidėjus.	Pavadinimų, metinio tiražo skaičius, periodiškumas, teksto kalba. Teksto kalba pagal pavadinimų, numerių skaičių ir metinį tiražą. Didžiausių leidėjų dešimtukas. Žurnalų tikslinių grupių metinis tiražų ir pavadinimų skaičius (specialiesiems priskiriami moksliniai, profesiniai, įstaigų ar organizacijų ir pan. periodiniai leidiniai). Pavadinimų skaičius pagal leidėjus.

42 MISIŪNAS, Remigijus. Lietuvos leidybos statistika: tarp gerų siekių ir realybės. *Tarp knygy*, 2021, nr. 4, p. 11. ISSN 0868-8826.

	Statistikos duomenų rinkiniai	Laikraščių apskaitos požymiai	Žurnalų apskaitos požymiai
		<p>Tęstinių leidinių (kuriems priskirti įvairių sričių mokslo darbai, organizacijų informaciniai leidiniai, statistikos rinkiniai, kūrybos almanachai, kalendoriai ir pan.) pavadinimų skaičius pagal leidėjus.</p> <p>Pateikiamas suteiktas ISSN ir e-ISSN skaičius. ISSN suteikiamas ne tik laikraščiams ir žurnalams.</p>	
	Atskiras pdf failas „Lietuvos spauda 2020–2022 metais“	<p>Bendras pavadinimų skaičius ir metinis tiražas.</p> <p>Iš jų lietuvių kalba ir dienraščiai.</p>	<p>Bendras pavadinimų skaičius ir metinis tiražas.</p> <p>Iš jų lietuvių kalba.</p>
<p>Valstybės duomenų agentūra</p> <p>Duomenų bazėje teikiami oficialiosios statistikos rengėjos – nacionalinės bibliotekos duomenys</p>	<p>Oficialiosios statistikos portalas</p> <p>Duomenų bazė <i>Gyventojai ir socialinė statistika</i> → <i>Kultūra, spauda, sportas</i></p> <p>Duomenų rinkinys <i>Spauda</i></p> <p>Pateikiami apibendrinti spausdintinių periodinių leidinių duomenys.</p> <p>Galima duomenų analizė pagal pateikiamus kriterijus ir duomenų pateikimas, išsaugojimas įvairiais formatais.</p>	<p>Metinis tiražas, pavadinimų skaičius pagal administracinę teritoriją ir laikotarpį nuo 2005 m. Pavadinimų skaičius nuo 1991 m.</p> <p>Metinis tiražas pagal laikotarpį ir teksto kalbas nuo 1991 m.</p>	<p>Metinis tiražas ir pavadinimų skaičius pagal žurnalo tipą ir laikotarpį nuo 2010 m.</p> <p>Pavadinimų skaičius nuo 1991 m.</p> <p>Metinis tiražas pagal laikotarpį ir teksto kalbas nuo 1991 m.</p>
		Tarptautiniai standartiniai serialinio leidinio ISSN ir e-ISSN numeriai nuo 2010 m.	

	Statistikos duomenų rinkiniai	Laikraščių apskaitos požymiai	Žurnalų apskaitos požymiai
Valstybės duomenų agentūra	Metinis elektroninis leidinys „Lietuvos švietimas ir kultūra“	Kelerių pastarųjų metų vizualinė statistinė informacija apie metinius tiražus, teksto kalbą. Nuoroda į Rodiklių duomenų bazę. Kultūros rodiklių švieslentė – laikraščių pavadinimų skaičius ir metinis tiražas.	Kelerių pastarųjų metų vizualinė statistinė informacija apie metinius tiražus, teksto kalbą. Nuoroda į Rodiklių duomenų bazę.

Šaltinis: sudaryta autorės pagal šalių nacionalinių bibliotekų ir oficialiosios statistikos portaluose pateiktus statistinių duomenų rinkinius.

Latvija. Latvijos leidybos statistiką rengia šalies nacionalinė biblioteka. Kaip skelbiama, jos pagrindą sudaro leidėjų pateiktos leidybos ataskaitos ir gauti privalomieji egzemplioriai⁴³. Biblioteka bendrą informaciją apie leidinių skaičių ir tiražą apibendrinta forma pateikia metiniuose elektroniniuose leidiniuose „Latvijos leidybos statistika“ latvių kalba nuo 2009 m. ir anglų kalba nuo 2018 m. Straipsnyje nagrinėjamas pdf formato 2022 m. Latvijos leidybos statistikos duomenų leidinys⁴⁴. Statistikos rengėjas neišskiria serialinių leidinių grupės, duomenys teikiami apie laikraščius ir žurnalus. Leidinyje laikraščiai pateikiami pagal kalbą, periodiškumą, didžiausi laikraščių leidėjai pagal išleistų numerių skaičių. Bendrai žurnalų statistiniai duomenys (įtraukiant, bet neatiskiriant specialiosios ir bendrosios paskirties) grupuojami pagal kalbą, išleidimo dažnumą ir didžiausius žurnalų leidėjus pagal metinį pavadinimų skaičių ir išleistų numerių skaičių. Pasirinkti periodinių leidinių duomenų pateikimo kriterijai kiek skiriasi nuo pateikiamų Lietuvoje, todėl statistiniai duomenys tik iš dalies gali būti palyginami.

43 *Izdevējdarbība. Metadati.* Oficiālās statistikas portāls [žiūrēta 2023 m. gruodžio 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://stat.gov.lv/lv/metadati/5820-izdevjdarbiba/det#diss_format>.

44 *Latvijas izdevējdarbības statistika 2022:* statistisko materiālu krājums. Rīga: Latvijas nacionālā bibliotēka, 2023 [žiūrēta 2023 m. gruodžio 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://dom.lndb.lv/data/obj/1288618.html/>>.

Latvijas leidybos tyrimams skirtas 1991–2022 m. duomenų masyvas, kuriame *Excel* formatu pateikiami duomenys apie leidinius nesuvestine forma ir neapima duomenų apie tiražus. Kaip pažymima įvade, „[d]uomenų rinkinyje pateikiama informacija apie knygas ir brošiūras nuo 1991 m., o apie kitų rūšių leidinius – nuo 2017 m. Dokumente nepateikiama informacija apie tiražus, laikantis Europos statistikos praktikos kodekso ir profesinės etikos reikalavimų, kad būtų užtikrintas statistinis konfidencialumas ir riboto naudojimo informacijos neatskleidimas.“⁴⁵ Atskiruose laikraščių ir žurnalų statistinių duomenų masyvuose, kurie straipsnio teikimo metu apima 2017–2022 m., pateikti išleidimo metai, antraštė, paantraštė, ISSN, išleidimo vieta, leidėjas, nuo kurių metų leidžiamas, išleidimo pradžios metai, kalba, periodiškumas ir išleistų numerių skaičius.

Latvijos leidybos statistika yra nacionalinės oficialiosios statistikos dalis. Oficialiosios statistikos leidybos duomenys atskirose lentelėse *Excel* formatu pateikiami bibliotekos svetainėje⁴⁶. Vienoje jų – pagrindiniai duomenys apie knygų ir periodinių leidinių skaičių, jų tiražus suvestine forma. Kitame statistikos rinkinyje pradedant 1990 m. teikiamas bendras žurnalų ir laikraščių skaičius pagal kalbą, iš jų latvių ir kitomis kalbomis, ir jų metinis tiražas. Vidutinis vieno numerio tiražas ir bendras numerių skaičius pradėtas skaičiuoti nuo 2020 m.

Lyginamieji Latvijos leidybos duomenys pateikiami oficialiosios statistikos portale⁴⁷ pagal jau minėtus požymius su galimybe sudaryti poreikius atitinkančią duomenų rinkinį ir pasinaudoti atvaizdavimo įvairove lentelių ar grafine forma. Lyginant su Lietuvos oficialiosios leidybos statistikos duomenų rinkiniu, duomenis šalia kitų formatų galima atsisiųsti atvirųjų duomenų tvarkybai tinkamu JSON formatu.

Apibendrinti Latvijos periodinių leidinių statistikos išteklių, duomenų rinkinių turinio ir duomenų sisteminimo kriterijai pateikiami 4 lentelėje.

45 *Datu masīvs par izdevējdarbību Latvijā: 1991.-2022. gads*. Rīga: Latvijas nacionālā bibliotēka. Bibliogrāfijas institūts, 2023 [žiūrėta 2023 m. gruodžio 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://digitalabiblioteka.lv/?id=oai:the.european.library.DOM:910822>>.

46 *Oficiālās statistikas dati par izdevējdarbību Latvijā: 1990.-2022. gads*. Rīga: Latvijas nacionālā bibliotēka. Bibliogrāfijas institūts, 2022 [žiūrėta 2023 m. gruodžio 22 d.]. Prieiga per internetą: <Latvijas Digitālā bibliotēka <https://digitalabiblioteka.lv/?id=oai:the.european.library.DOM:1282991>>.

47 *Bibliotēkas un izdevējdarbība*. Oficiālās statistikas portāls [žiūrėta 2023 m. gruodžio 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/izglitiba-kultura-zinatne/gramatas>>.

	Statistikos duomenų rinkiniai	Laikraščių apskaitos požymiai	Žurnalų apskaitos požymiai
Nacionalinė biblioteka	<p>Metinis statistikos rinkinys „Latvijas izdevējdarbibas statistika“ pdf formatu.</p> <p>Anglų kalba analogiško turinio ir formato leidinys „Publishing statistics of Latvia“ nuo 2018 m.</p> <p>Pateikiami apibendrinti spausdintinių periodinių leidinių duomenys.</p>	<p>Teksto kalba pagal pavadinimų, numerių skaičių, metinį tiražą*.</p> <p>Laikraščių tipai (nacionaliniai, regioniniai, savivaldybių ir kt.) pagal pavadinimų, numerių skaičių, metinį tiražą*.</p> <p>Periodiškumas pagal pavadinimų skaičių ir metinį tiražą.</p> <p>Didžiausių leidėjų dešimtukas pagal pavadinimų skaičių ir numerių skaičių.</p>	<p>Teksto kalba pagal pavadinimų, numerių skaičių, metinį tiražą*.</p> <p>Periodiškumas pagal pavadinimų skaičių ir metinį tiražą.</p> <p>Didžiausių leidėjų dešimtukas pagal pavadinimų ir numerių skaičių.</p>
	<p>Leidybos tyrimams skirtas duomenų masyvas „Datu masīvs par izdevējdarbibu Latvijā: 1991.-2022. gads“.</p> <p>Duomenys pateikiami <i>Excel</i> formatu nesuvestine forma ir neapima duomenų apie tiražus.</p>	<p>Pagal įregistravimą į Masinės informacijos priemonių registrą, pavadinimą, paantraštę, ISSN, išleidimo vietą, leidėją, išleidimo pradžios metus, kalbą, periodiškumą, numerių skaičių.</p> <p>Duomenys nuo 2017 m.</p>	<p>Pagal įregistravimą į Masinės informacijos priemonių registrą, pavadinimą, paantraštę, ISSN, išleidimo vietą, leidėją, išleidimo pradžios metus, kalbą, periodiškumą, numerių skaičių.</p> <p>Duomenys nuo 2017 m.</p>
	<p>Atskiri oficialiosios statistikos failai (apibendrinti duomenys)</p>	<p>Kalba pagal įregistravimą į Masinės informacijos priemonių registrą, pavadinimų skaičių (iki metų pabaigos), bendrą vieno numerio</p>	<p>Kalba pagal įregistravimą į Masinės informacijos priemonių registrą, pavadinimų skaičių (iki metų pabaigos), metinį tiražą, bendrą</p>

	Statistikos duomenų rinkiniai	Laikraščių apskaitos požymiai	Žurnalų apskaitos požymiai
		tiražą, bendrą metinį tiražą, bendrą numerių skaičių, vidutinį vieno numerio tiražą. Pagal visus kriterijus duomenys nuo 2020 m., kiti nuo 1991 m.	numerių skaičių ir vieno numerio vidutinį tiražą. Pagal visus kriterijus duomenys nuo 2020 m., kiti nuo 1991 m.
Latvijos centrinė statistikos tarnyba* Duomenų bazėje teikiami oficialiosios statistikos rengėjos – Latvijos nacionalinės bibliotekos duomenys.	Oficialiosios statistikos portalas Statistikos duomenų bazė <i>Izglītība, kultūra un zinātne</i> → <i>Bibliotēkas un izdevējdarbība</i> Duomenų rinkinys <i>Grāmatas un periodiskie izdevumi</i> Pateikiami apibendrinti spausdintinių periodinių leidinių duomenys. Galima duomenų analizė pagal pateikiamus kriterijus ir duomenų pateikimas, išsaugojimas įvairiais formatais.	Kalba pagal įregistravimą į Masinės informacijos priemonių registrą, pavadinimų skaičių (iki metų pabaigos), bendrą vieno numerio tiražą, bendrą metinį tiražą, bendrą numerių skaičių, vidutinį vieno numerio tiražą. Pagal visus kriterijus duomenys nuo 2020 m., kiti nuo 1990 m.	Kalba pagal įregistravimą į Masinės informacijos priemonių registrą, pavadinimų skaičių (iki metų pabaigos), metinį tiražą, bendrą numerių skaičių ir vieno numerio vidutinį tiražą. Pagal visus kriterijus duomenys nuo 2020 m., kiti nuo 1990 m.

* Skirstoma pagal įtrauktus ir neįtrauktus į Masinės informacijos priemonių registrą.
Šaltinis: sudaryta autorės pagal šalių nacionalinių bibliotekų ir oficialiosios statistikos portaluose pateiktus statistinių duomenų rinkinius.

Estija. Estijos nacionalinė biblioteka yra atsakinga už visų estų kalba arba Estijoje išleistų leidinių statistinius duomenis. Visi pagal privalomojo egzemplioriaus įstatymą perduoti leidiniai, taip pat ir laikraščiai bei žurnalai, sudaro

pagrindą kaupti duomenis. Nuo 2020 m. kovo mėn. *Excel* formatu kas mėnesį pradėtos skelbti Estijos knygų, laikraščių ir žurnalų leidybos statistikos lentelės, kurios parengtos remiantis reguliariai į biblioteką perduodamais privalomaisiais egzemplioriais. Viename faile pateikiamas leidinių pavadinimų skaičius, o laikraščiams ir žurnalams numerių skaičius, taip pat atskirai parodomas dienraščių skaičius⁴⁸. Kitame faile pamečiui galime rasti kiekvieno mėnesio išsamius spausdintinių laikraščių (iš jų atskirai dienraščių) ir žurnalų sąrašus, kuriuose nurodomi pavadinimai ir periodiškumas⁴⁹. Bibliotekos portale skelbiami pastarųjų trejų metų visų leidinių, įskaitant elektroninių laikraščių, žurnalų ir tęstinių leidinių, pavadinimų skaičiaus ir tiražo duomenys⁵⁰. Atskirai statistikos leidiniai nerengiami, tačiau toks periodinių leidinių duomenų pateikimo būdas yra patogus ir leidžia sutrumpinti laukimo kelią iki metinių duomenų paskelbimo Estijos statistikos duomenų bazėje.

Estijos nacionalinės bibliotekos duomenų pagrindu knygų ir periodinių leidinių leidybos statistiniai duomenys skelbiami Estijos statistikos duomenų bazėje socialinio gyvenimo skyriaus kultūros poskyrio spaudos sekcijoje⁵¹. Skirtingai nuo Lietuvos ir Latvijos, įtraukti ir elektroninių leidinių leidybos duomenys. Estijos statistikos departamento duomenų bazė suteikia daug duomenų atvaizdavimo, išsaugojimo formatų ir savo duomenų rinkinio sudarymo galimybių. Laikraščių ir žurnalų statistikos duomenis galima pasirinkti pagal metus ir pagal įvairius kriterijus. Pavadinimų skaičius pateikiamas bendrai žurnalams, žurnalams estų kalba, taip pat įvairių institucijų, išleidusių ne daugiau kaip 50 numerių per metus, leidiniams. Atskirai galima pasirinkti elektroninių bendrosios ir specialiosios paskirties žurnalų bei laikraščių duomenų elementus, tokius kaip bendras pavadinimų skaičius, leidiniai estų kalba, organizacijų elektroniniai periodiniai leidiniai. Pagal metus galima sugeneruoti periodinių leidinių skaičių gyventojui, metinį tiražą, leidinius estų kalba.

Kita periodinių leidinių statistikos duomenų grupė skirta laikraščiams, čia pagrindiniai kriterijai yra Estijos laikraščių pavadinimų, dienraščių, dienraščių

48 *Statistika_kodulehel* [žiūrėta 2023 m. gruodžio 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://eestirahvusraamatukogu-my.sharepoint.com/:x:/g/personal/piret_rapp_nlib_ee/EeL0tMidVWHVvxuRmrBqM74BrunBEixAnJm31G5cp8cWUQ?e=sCd47k>.

49 *Perioodika_nimekiri_UUS* [žiūrėta 2023 m. gruodžio 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://eestirahvusraamatukogu-my.sharepoint.com/:x:/g/personal/piret_rapp_nlib_ee/EZ62YhNYekVBiuZJfPiYycMBgyLjgceJWGPSSKvbFVEbCg?rtime=AiCjXIV2Ug>.

50 *Eesti väljaannete statistika: raamatud, brošiüürid, perioodilised väljaanded* [žiūrėta 2023 m. gruodžio 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.rara.ee/partnerile/kirjastajale/valjaannete-statistika/>>.

51 *Statistika_andmebas*. Eesti statistika [žiūrėta 2023 m. gruodžio 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://andmed.stat.ee/en/stat/sotsiaalelu__kultuur__trukitoodang>.

estų kalba, elektroninių laikraščių ir elektroninių laikraščių estų kalba skaičiai. Taip pat reikšmingas trečiasis statistinių duomenų rinkinys, kuriame pagal apskritis ir metus galima gauti laikraščių ir žurnalų pavadinimų bei išleistų numerių skaičių, taip pat metinį periodinių leidinių (kuriems nepriskirti laikraščiai ir knygų serijos), apimančių žurnalus, institucijų serialinius leidinius, konferencijų medžiagą, metraščius ir pan., tiražą. Duomenų bazės technologiniai privatumai ir pateikiami duomenų sudarymo pūjviai leidžia atlikti daugialypę statistinių duomenų paiešką, sudaryti dominančių duomenų rinkinius, pasirinkti jų pateikimo ir išsaugojimo būdą. Atkreiptinas dėmesys, kad Estijos statistikos rinkiniams suteikta Kūrybinių bendrijų licencija nurodo, kad statistinius duomenis galima apdoroti, perkurti ir toliau tobulinti bet kokiam tikslui, įskaitant verslą.

Estijos pasirinkti laikraščių ir žurnalų statistinių duomenų kriterijai gero kai skiriasi nuo Lietuvos ir Latvijos. Pabrėžtina, kad tik šioje šalyje į statistiką įtraukti elektroniniai periodiniai leidiniai. Atskirų šalių periodinių leidinių leidybos statistiniai duomenys nėra lengvai palyginami, tačiau įmanoma tai padaryti pagal kelis pagrindinius visų šalių oficialiojoje statistikoje teikiamus duomenis. Vienas tokių duomenų – bendras pavadinimų skaičius, bet prieš tai reikėtų atidžiau įsigilinti į pateikiamą rengėjų oficialiosios statistikos metodologiją, kurioje pateikiama leidinių, įtraukiamų į laikraščių, žurnalų, periodinių ar serialinių leidinių grupę, aprėptis ir apibrėžtys.

Estijos leidėjų asociacija savo svetainėje skelbia trumpą leidybos apžvalgą⁵², kurioje pateikiami keli knygų leidybos industrijos rodikliai – bendra leidybos sektoriaus ir elektroninių bei audioknygų apyvarta, leidybos įmonių skaičius, kainos nustatymo ypatumai, knygynų skaičius ir tinklai.

5 lentelėje pateikta apibendrinta Estijos periodinių leidinių statistikos išteklių ir duomenų rinkinių turinio bei duomenų sisteminimo kriterijų analizė.

Visose Baltijos šalyse periodinių leidinių statistikos išteklius ir duomenis statistikos institucijoms rengia nacionalinės bibliotekos. Pagrindinis duomenų šaltinis – laikraščių ir žurnalų privalomasis egzempliorius. Šalys iš dalies atsižvelgia į tarptautines rekomendacijas, tačiau yra pasirinkusios skirtingus statistinių duomenų rinkimo, sisteminimo požymius ir pateikimo formas, leidinių, įtraukiamų į statistinę apskaitą, apimtis, todėl statistinių duomenų lyginamoji analizė galima tik pagal kelis pagrindinius požymius.

52 *Publishing numbers*. In The Estonian Publishers' Association [žiūrėta 2023 m. gruodžio 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://estbook.com/en/the-estonian-publishers-association/publishing-in-numbers/>>.

	Statistikos duomenų rinkiniai	Laikraščių apskaitos požymiai	Žurnalų apskaitos požymiai
Nacionalinė biblioteka	<p>Metiniai statistikos leidiniai nerengiami.</p> <p>Nuo 2020 m. kovo mėn. <i>Excel</i> formatu kas mėnesį skelbiami apibendrinti duomenys.</p> <p>Periodinių leidinių sąrašas.</p>	<p>Pavadinimų ir numerių skaičius. Atskirai išskirti dienraščiai.</p> <p>Pavadinimų sąrašas pagal periodiškumą, atskirai dienraščiai pagal periodiškumą.</p>	<p>Pavadinimų ir numerių skaičius. Atskirai išskirti dienraščiai.</p> <p>Pavadinimų sąrašas pagal periodiškumą.</p>
		<p>Informacinių biuletenių pavadinimų sąrašas pagal periodiškumą (institucijų leidžiami leidiniai, mažesni nei 50 numerių per metus, skirti siauresnei tikslinei grupei, platinami konkrečioje teritorijoje ar interesų grupėje).</p>	
Estijos statistikos departamentas	<p>Statistikos duomenų bazė <i>Sotsiaalelu</i> → <i>Kultuur</i></p> <p>Duomenų rinkinys <i>Trükitoodang</i></p> <p>Galima duomenų analizė pagal pateikiamus kriterijus ir duomenų pateikimas, išsaugojimas įvairiais formatais.</p>	<p>Pagal pavadinimų skaičių: bendrą, estų kalba, bendrą dienraščių, dienraščių estų kalba, bendrą elektroninių laikraščių, elektroninių laikraščių estų kalba.</p> <p>Duomenys nuo 1990 m.</p>	<p>Pagal pavadinimų skaičių: bendrą, estų kalba, bendrą bendrosios paskirties žurnalų, bendrosios paskirties žurnalų estų kalba, metinis tiražas, metinis egzempliorių skaičius gyventojui.</p>

	Statistikos duomenų rinkiniai	Laikraščių apskaitos požymiai	Žurnalų apskaitos požymiai
	Statistikos atvirųjų duomenų rinkiniams suteikta Kūrybinių bendrijų licencija CC BY-SA 4.0.		Elektroninė periodika: bendras skaičius, estų kalba, bendras bendrosios paskirties žurnalų, bendrosios paskirties žurnalų estų kalba. Duomenys nuo 1990 m.
		Informaciniai biuletiniai pagal pavadinimų skaičių: bendrą, estų kalba. Elektroniniai informaciniai biuletiniai pagal pavadinimų skaičių: bendrą, estų kalba.	

Šaltinis: sudaryta autorės pagal šalių nacionalinių bibliotekų ir oficialiosios statistikos portaluose pateiktus statistinių duomenų rinkinius.

Lietuvoje ir Latvijoje leidžiami metiniai pdf leidybos statistikos leidiniai, į kuriuos įtraukiami tik spausdintinių laikraščių ir žurnalų leidybos duomenys, o Estija įtraukia ir elektroninius periodinius leidinius. Latvija papildomai *Excel* formatu skelbia Latvijos leidybos tyrimams skirtą duomenų masyvą, kuriam teikiami neapibendrinti duomenys apie leidinius, taip pat suvestine forma teikia oficialiosios statistikos duomenis. Estija *Excel* formatu kas mėnesį skelbia Estijos laikraščių ir žurnalų leidybos statistikos lenteles, jose pateikiamas spausdintinių ir elektroninių periodinių leidinių pavadinimų bei išleistų numerių skaičius, išleidimo dažnumas. Toks periodinių leidinių statistikos pateikimo būdas padeda užtikrinti galimybę operatyviai analizuoti duomenis, rengti įžvalgas nelaukiant metinio rinkinio. Nacionalinės bibliotekos svetainėje pateikiama pastarųjų kelerių metų visų leidinių, įskaitant elektroninių laikraščių, žurnalų ir tęstinių leidinių, pavadinimų skaičiaus ir tiražo duomenys.

Visų šalių nacionalinės bibliotekos yra oficialiosios statistikos rengėjos, todėl periodinių leidinių leidybos duomenys kiekvienais metais pateikiami nacio-

nalinėms statistikos institucijoms. Šių institucijų technologinė infrastruktūra leidžia grupuoti duomenis pagal įvairius kriterijus ir sudaryti tyrimams reikalingų statistinių duomenų rinkinius, juos atvaizduoti ir išsaugoti įvairiais formatais. Nacionalinės statistikos rengėjoms būtų pravartu išnaudoti valstybinių duomenų agentūrų technologines galimybes ir praplėsti teikiamų periodinių leidinių apskaitos požymių ribas.

IŠVADOS

Leidybos sektorius yra reikšminga ir svarbi socialinio gyvenimo, kultūros, kūrybos ir ekonominės veiklos dalis. Leidybos statistikos duomenis galima laikyti pagrindine analizės priemone, kuri teikia informaciją apie esamą kultūros ir verslo situaciją ir leidžia daryti ateities plėtros prognozes. Siekiant nuosekliai vertinti periodinių leidinių leidybos būklę, analizuoti pokyčius ir atlikti prognostinius veiksmus būtina turėti pagrįstus, patikimus, tikslius, palyginamus statistinius duomenis. Tokių duomenų rinkimo gairėmis galima laikyti UNESCO rekomendacijas bei Tarptautinės standartizacijos organizacijos standartus.

Pagrindinis statistikos duomenų šaltinis – privalomasis egzempliorius. Baltijos šalyse priimti ir galioja skirtingo lygmens privalomojo egzemplioriaus teisės aktai bei vidiniai leidybos statistikos duomenų rinkimo, skaičiavimo dokumentai, kurie lemia statistikos išsamumą, patikimumą, tęstinumą. Atsižvelgiant į tokių teisės aktų paskirtį, galima teigti, kad jie nepasizymi periodinių leidinių įvardijimo detalumu, periodinių leidinių tipologija ar jų sisteminimo kriterijais. Rekomendacinių, norminių ir teisinių leidybos statistikos dokumentų analizė rodo, kad jie yra pakankami norint užtikrinti periodinių leidinių sampratą, nurodyti gaires, kuriomis galima vadovautis renkant šalyse išleistų leidinių ir leidybos industrijos statistinius duomenis. Juose išdėstyti pagrindiniai periodinių leidinių statistinių duomenų rinkimo, jų sisteminimo, periodinių leidinių skirstymo pagal įvairius požymius principai leidžia šalims parengti savo šalies duomenų rinkimo tvarkas.

Atlikta Baltijos šalių periodinių leidinių statistikos duomenų rinkimo, sisteminimo ir pateikimo praktika parodė, kad leidybos statistikos duomenis renka, apdoroja ir visuomenei teikia šalių nacionalinės bibliotekos. Lietuva ir Latvija leidžia metinius leidybos statistikos leidinius pdf formatu, kuriuose teikia apibendrintus duomenis. Lietuvoje trūksta leidybos tyrimams pritaikytų periodikos leidybos duomenų rinkinių, kokius pateikia Estija ir Latvija. Todėl būtų naudinga, kad Lietuva pradėtų teikti neapibendrintų statistinių duomenų rinkinius, kurie būtų tinkami tyrėjams.

Nepaisant to, kad leidybos statistikos duomenis renka to paties lygmens institucijos, o jų statistikos duomenų šaltiniai yra privalomieji egzemplioriai, statistikos duomenų rinkiniai nėra tapatūs. Šalys pasirenka, kurias dokumentų rūšis priskirti periodinių leidinių statistikai, kokius duomenis rinkti ir pagal kokius kriterijus apskaityti bei kokia forma juos pateikti. Susiduriama su skaitmeninės leidybos duomenų rinkimo iššūkiais, kuriuos dabartiniu metu yra išsprendusi tik Estija, ji pateikia elektroninių laikraščių ir žurnalų leidybos statistikos duomenis. Siekdamas geresnės periodinių leidinių statistinių duomenų visumos, Lietuva ir Latvija turėtų surasti būdų, kaip rinkti ir teikti elektroninių periodinių leidinių statistikos duomenis. Būtina pabrėžti, kad leidybos industrijos duomenys statistikos rinkiniuose nepateikiami, nors jų rinkimo gairės ir pateikimo svarba akcentuojama tarptautiniuose rekomendaciniuose ir norminiuose dokumentuose.

Baltijos šalių nacionalinės bibliotekos yra oficialiosios statistikos rengėjos, todėl šalių statistikos institucijų atitinkamose duomenų bazėse galima surasti apibendrintus periodinių leidinių leidybos statistikos duomenis. Jie gali būti palyginami tik pagal kelis pagrindinius kriterijus, nes šalys yra pasirinkusios skirtingus statistinių duomenų pateikimo požymius. Oficialiosios statistikos portaluose remiantis technologine jų infrastruktūra galima atlikti periodinių leidinių duomenų rinkinių analizę. Statistikos institucijų technologiniai sprendimai teikia daugiau analizės galimybių nei nacionalinių bibliotekų svetainėse skelbiama statistika. Tuo remiantis galima teigti, kad leidybos statistikos rengėjos galėtų pateikti daugiau apibendrintų leidybos duomenų, kurie būtų naudingi šalies periodinių leidinių leidybos situacijos tyrimui. Tarptautiniuose dokumentuose pakankamai detalizuoti žurnalai pagal paskirtį, tokių statistinių duomenų įtraukimas galėtų pagerinti periodinių leidinių statistikos duomenų išsamumą, palyginimo ir prognozavimo galimybes.

Literatūra

1. *Bibliotēkas un izdevējdarbība*. Oficiālās statistikas portāls [žiūrēta 2023 m. gruodžio 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/izglitiba-kultura-zinatne/gramatas>>.
2. BLIŪDŽIUVIENĖ, Nijolė. Lietuvos spaudos statistika: situacija ir perspektyvos. *Knygotyra*, t. 70, p. 177–192. DOI: <https://doi.org/10.15388/Knygotyra.2018.70.11814>.
3. *Datu masīvs par izdevējdarbību Latvijā: 1991.-2022. gads*. Rīga: Latvijas nacionālā bibliotēka. Bibliogrāfijas institūts, 2023 [žiūrēta 2023 m. gruodžio 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://digitalabiblioteka.lv/?id=oai:the.european.library.DOM:910822>>.
4. DEANE, Marjorie. The Sources and Nature of Statistical Information in Special Fields of Statistics: United Kingdom Publishing Statistics. *Journal of the Royal Statistical Society. Series A*

- (General), 1951, vol. 114, nr. 4, 1951, p. 468–489 [žiūrėta 2024 m. sausio 20 d.]. Prieiga internetu: *JSTOR*, <https://doi.org/10.2307/2981087>.
5. DESSAUER, John P. The growing gap in book industry statistics. *Publishing Research Quarterly*, 1993, vol. 9, p. 68–71 [žiūrėta 2023 m. gruodžio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<https://doi.org/10.1007/BF02680402>>.
  6. DEVEVEY, François. *Methodological study on statistical needs in the field of the press*. UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation. France. 36 p. [žiūrėta 2024 m. sausio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000046831>>.
  7. *Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. lapkričio 22 d. nutarimo Nr. 1389 „Dėl dokumentų privalomųjų egzempliorių skaičiaus ir jų perdavimo bibliotekoms“ pakeitimo“ projekto teikimo* [žiūrėta 2023 m. gruodžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <https://lrv.lt/uploads/main/meetings/docs/17111_imp_35e222505566db2c7dc56ac1db289ab1.elektroninio%20dokumento%20nuora%C5%A1as>.
  8. *Eesti vâljaannete statistika: raamatud, brožüürid, perioodilised vâljaanded* [žiūrėta 2023 m. gruodžio 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.rara.ee/partnerile/kirjastajale/vâljaannete-statistika/>>.
  9. GUDINAVIČIUS, Arûnas. An overview of the digital publishing market in Baltic countries (Estonia, Latvia and Lithuania). *Libellarium: journal for the research of writing, books, and cultural heritage institutions*, 2014, vol. 6. [žiūrėta 2023 m. lapkričio 21 d.]. DOI:10.15291/libellarium.v6i1-2.183.
  10. GUDINAVIČIUS, Arûnas; GRIGAS, Vincas; ŠUMINAS, Andrius; PETREIKIS, Tomas. Scholarly Journal Publishers in a Small-Language Country: The Case of Lithuania. *Publishing Research Quarterly*, 2023, vol. 39, p. 324–336 [žiūrėta 2023 m. gruodžio 20 d.]. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12109-023-09968-8>.
  11. GUREN, Cliff; MCILROY, Thad; SIECK, Steve. COVID-19 and Book Publishing: Impacts and Insights for 2021. *Publishing Research Quarterly*, 2021, vol. 37, p. 1–14 [žiūrėta 2023 m. lapkričio 19 d.]. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12109-021-09791-z>.
  12. *International Congress on National Bibliographies: The Final Report*. Unesco, 1977, 43 p. [žiūrėta 2024 m. sausio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000030062>>.
  13. INTERNATIONAL STANDARD. *Information and documentation – International standard serial number (ISSN)*. International Organization for Standardization, ISO 3297:2022 [žiūrėta 2023 m. gruodžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.iso.org/standard/84536.html>>.
  14. *Izdevejdarbiba. Metadati*. Oficiâlās statistikas portâls [žiūrėta 2023 m. gruodžio 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://stat.gov.lv/lv/metadati/5820-izdevejdarbiba/det#diss_format>.
  15. *Knygų leidybos sektoriaus vystymasis Lietuvoje*: apžvalga. LLA, b. m. [žiūrėta 2023 m. lapkričio 12 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.kulturostyrimai.lt/wp-content/uploads/2017/08/Knygu_leidybos_sektoriaus_vystymasis_Lietuvoje_apzvalga.pdf>.
  16. KOVAČ, Miha; PHILLIPS, Angus; van der WHEEL, Adriaan; WISCHENBART, Rüdiger. Book Statistics: What are they good for? *Logos*, 2017, vol. 28, Nr. 4, p. 7–17 [žiūrėta 2023 m. gruodžio 16 d.]. Prieiga per internetą: <<https://doi.org/10.1163/1878-4712-11112137>>.
  17. Kultûros ekonominiai rodikliai. Iš *Lietuvos švietimas ir kultûra* (2023 m. leidimas). Oficialiosios statistikos portalas [žiūrėta 2024 m. sausio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<https://osp.stat.gov.lt/lietuvos-svietimas-ir-kultura-2023/kultura/kulturos-ekonominiai-rodikliai>>.

18. *Latvijas izdevējdarbības statistika 2022*: statistisko materiālu krājums. Rīga: Latvijas nacionālā bibliotēka, 2023 [žiūrēta 2023 m. gruodžio 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://dom.lndb.lv/data/obj/1288618.html/>>.
19. *Lietuvos leidybos statistika 2022*. Vilnius: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, 2023. 47 p. 1 pdf failas [žiūrėta 2023 m. gruodžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <https://3erdev-my.sharepoint.com/personal/e-leidiniai_inb_lt/_layouts/15/onedrive.aspx?id=%2Fpersonal%2F%2Dleidiniai%5Flnb%5Flt%2FDocuments%2Fleidiniai%2FKiti%20leidiniai%2FLietuvos%20leidybos%20statistika%2Fleidybos%5Fstatistika%5F2022%2Epdf&parent=%2Fpersonal%2F%2Dleidiniai%5Flnb%5Flt%2FDocuments%2Fleidiniai%2FKiti%20leidiniai%2FLietuvos%20leidybos%20statistika&ga=1>.
20. *Lietuvos leidybos statistinio tyrimo metodika*. Patvirtinta Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos generalinio direktoriaus įsakymu 2020 m. gruodžio 3 d. Nr. B-361 [žiūrėta 2023 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/documents/10180/528046/Lietuvos_leidybos_metodika.pdf/bba55043-02a9-4a84-a76a-b3408694e877?version=1.1>.
21. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. *Dėl dokumentų privalomųjų egzempliorių skaičiaus ir jų perdavimo bibliotekoms*. Galiojanti suvestinė redakcija (nuo 2022-01-01) [žiūrėta 2023 m. gruodžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.32971/asr>>.
22. *Lietuvos spauda 2020–2022 metais*. B. v., b. m. [žiūrėta 2023 m. gruodžio 11 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.lnb.lt/media/public/leidejui/Lietuvos_spauda_2020-2022_metais.pdf>.
23. LIETUVOS STANDARTAS. *Informacija ir dokumentavimas. Statistiniai duomenys apie išleistas knygas, laikraščius, periodinius ir elektroninius leidinius bei jų platinimą* (tapatus ISO 9707:2008). [Vilnius]: Lietuvos standartizacijos departamentas, 2011, LST ISO 9707:2011. 18 p.
24. LIETUVOS STANDARTAS. *Informacija ir dokumentavimas. Tarptautinis standartinis serialinio leidinio numeris (ISSN)* (tapatus ISO 3297:2022). Lietuvos standartizacijos departamentas, 2023, LST ISO 3297:2022 [žiūrėta 2023 m. gruodžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://aleph.library.lt/>>.
25. *Lietuvos švietimas ir kultūra* (2023 m. leidimas). Oficialiosios statistikos portalas [žiūrėta 2023 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<https://osp.stat.gov.lt/lietuvos-svietimas-ir-kultura-2023/kultura>>.
26. MACEVIČIŪTĖ, Elena. Šiuolaikiniai mokslo serialiniai leidiniai: struktūra ir funkcijos. *Knygotyra*, 2000, t. 36, p. 212–219. ISSN 0204-2061.
27. MISIŪNAS, Remigijus. *Book publishing in Lithuania*. 2nd ed. Vilnius: Sapnų sala, 2005. 46 p.
28. MISIŪNAS, Remigijus. Lietuvos leidybos statistika: tarp gerų siekių ir realybės. *Tarp knygų*, 2021, nr. 4, p. 9–11. ISSN 0868-8826.
29. MÖLDRE, Aile. Estonian Publishing Sector at the Turn of the 20th and 21st Centuries: Emergence of E-Book Market. *Knygotyra*, 2014, t. 62, p. 94–115. DOI: <https://doi.org/10.15388/kn.v62i0.3607>
30. *Obligāto eksemplāru likums*. Latvijas Vēstnesis, 87, 06.06.2006. [žiūrėta 2023 m. gruodžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://likumi.lv/ta/id/136682>>.
31. *Oficiālās statistikas dati par izdevējdarbību Latvijā*: 1990.–2022. gads. Rīga: Latvijas nacionālā bibliotēka. Bibliogrāfijas institūts, 2022 [žiūrėta 2023 m. gruodžio 22 d.]. Prieiga per internetą: <Latvijas Digitālā bibliotēka <https://digitalabiblioteka.lv/?id=oai:the.european.library.DOM:1282991>>.
32. PAUL, Sandra K. Statistics, standards, and electronic media. *Publishing Research Quarterly*,

- 1994, vol. 10, p. 68–71 [žiūrėta 2023 m. gruodžio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<https://doi.org/10.1007/BF02680664>>.
33. *Periodika nimekiri UUS* [žiūrėta 2023 m. gruodžio 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://eestirahvusraamatukogu-my.sharepoint.com/:x:/g/personal/piret_rapp_nlib_ee/EZ62YhNYekVBiuzJfPiYycMBgyLjgcJWGPssKvbFVEbCg?rttime=AicLjXIV2Ug>.
34. [2022–2024] *Publishing of Lithuanian scientific periodicals from the point of view of scientific communication* [žiūrėta 2023 m. lapkričio 28 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.kf.vu.lt/en/research/project-activities/national-projects/projects-of-research-council-of-lithuania/2022-2024-publishing-of-lithuanian-scientific-periodicals-from-the-point-of-view-of-scientific-communication>>.
35. *Publishing numbers*. In The Estonian Publishers' Association [žiūrėta 2023 m. gruodžio 22 d.]. Prieiga per internetą: <<https://estbook.com/en/the-estonian-publishers-association/publishing-in-numbers/>>.
36. *Revised Recommendation concerning the International Standardization of Statistics on the Production and Distribution of Books, Newspapers and Periodicals in Records of the General Conference, 23rd session, Sofia, 8 October to 9 November 1985, v. 1: Resolutions*. Paris: UNESCO, 1986. 142 p. [žiūrėta 2023 m. lapkričio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000068427.page=132>>.
37. *Rodiklių duomenų bazė*. Oficialiosios statistikos portalas [žiūrėta 2023 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#>.
38. RUDŽIONIENĖ, Jurgita. Spaudos statistika: raidos ir šaltinių įžvalgos. *Knygotyra*, 2013, t. 61, p. 130–145. DOI: <https://doi.org/10.15388/kn.v61i0.1960>.
39. *Säilituseksemplari seadus*. Vālja kuulutanud Vabariigi President 29.06.2016 otsus nr 807. RT I, 07.07.2016. [žiūrėta 2023 m. gruodžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/514092016001/consolide>>.
40. *Standartų terminų bazė*. Atnaujinimo data: 2023-10-03. Lietuvos standartizacijos departamentas [žiūrėta 2023 m. gruodžio 12 d.]. Prieiga per internetą: <<https://lsd.lrv.lt/lt/standartu-terminu-baze/>>.
41. *Statistika andmebaas*. Eesti statistika [žiūrėta 2023 m. gruodžio 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://andmed.stat.ee/en/stat/sotsiaalelu_kultuur_trukitoodang>.
42. *Statistika_kodulehel* [žiūrėta 2023 m. gruodžio 22 d.]. Prieiga per internetą: <https://eestirahvusraamatukogu-my.sharepoint.com/:x:/g/personal/piret_rapp_nlib_ee/EeL0tMidVWhPvxuRmrBqM74BrunBEixAnJm31G5cp8cWUQ?e=sCd47k>.
43. ŠARLAUSKIENĖ, Angelė. Nepriklausomos Lietuvos statistika. Iš *Lietuvos spaudos statistika, 1919–1989*. Vilnius, 1990, p. 4–11.
44. ŠARLAUSKIENĖ, Lina. Skaitmeninių serialinių leidinių leidyba Lietuvoje 1996–2011 m. *Knygotyra*, 2012, t. 59, p. 131–139. DOI: <https://doi.org/10.15388/kn.v59i0.111>.
45. *The 2009 UNESCO Framework for Cultural Statistics (FCS)*. UNESCO: UNESCO Institute for Statistics, 2009, 98 p. [žiūrėta 2024 m. sausio 10 d.]. Prieiga per internetą: <[2009 unesco-framework-for-cultural-statistics-2009-en_0.pdf](https://unesco-framework-for-cultural-statistics-2009-en_0.pdf)>.
46. *The Global Publishing Industry in 2022*. WIPO, 2023. 33 p. [žiūrėta 2023 m. lapkričio 10 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-1064-2023-2-en-the-global-publishing-industry-in-2022.pdf>>.
47. UNGURE, Elza. A Statistical Overview of Bibliodiversity in the Latvian Book Market. *Publishing Research Quarterly*, 2022, vol. 38, p. 209–233 [žiūrėta 2023 m. lapkričio 19 d.]. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12109-021-09856-z>.